

**T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

ÇOCUKTA DAVRANIŞ YÖNETİMİ

Ankara, 2015

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- PARA İLE SATILMAZ.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ 1	3
1. İLETİŞİMİ ENGELLEYEN ANNE-BABA-ÖĞRETMEN TUTUMLARI VE DİĞER FAKTÖRLER	3
1.1. İletişimi Engelleyen Faktörler.....	3
1.1.1. İletişimin Yapıcı Engelleri.....	5
1.1.2. İletişimin Bozucu Engelleri	5
1.1.3 İletişimin Kişisel Engelleri	6
1.1.4. İletişimin Kanal Engelleri.....	9
1.1.5. İletişimin Psikolojik Engelleri	9
1.1.6. İletişimin Teknik Engelleri	9
1.1.7. Fiziksel Uzaklık.....	9
1.1.8. Zaman Baskısı	10
1.1.9. Kesintiler	10
1.2. İletişimi Engelleyen Anne-Baba Tutumları	10
1.2.1. Anne-Baba Tutumları	10
1.2.2. Anne ve Babaların İletişimde Kullandıkları Müdahaleler	15
1.3 İletişimi Engelleyen Öğretmen Tutumları	17
UYGULAMA FAALİYETİ	22
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	23
ÖĞRENME FAALİYETİ -2.....	25
2. DİSİPLİN	25
2.1. Disiplinin Tanımı	25
2.2. Disiplinin Amacı ve İlkeleri.....	26
2.3. Ödülün Önemi.....	28
2.4. Ödüllendirmede Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar	29
2.5. Ödüllendirme Teknikleri.....	30
2.6. Olumsuz Davranış Karşısında Takınılacak Tutumlar	32
2.7. Uyarı ve Yaptırımların Amacı ve İlkeleri	34
2.8. Aile İçi Etkileşimde Uyulması Gereken Kurallar	39
UYGULAMA FAALİYETİ	44
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	45
CEVAP ANAHTARLARI	48
KAYNAKÇA	50

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL/MESLEK	Erken Çocukluk Eğitimi/Özel Eğitim
MODÜLÜN ADI	Çocukta Davranış Yönetimi
SÜRE	40/36 ders saati
MODÜLÜN AMACI	Öğrenciye iletişimi engelleyen faktörler anne-baba ve öğretmen tutumları, çocuk üzerinde disiplini sağlama konuları ile ilgili bilgi ve beceriler kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	1. Uygun ortam sağlandığında iletişimi engelleyen anne-baba, öğretmen tutumlarını ve diğer faktörleri açıklayabileceksiniz.2. Uygun ortam sağlandığında disiplinin amacı, yöntemleri ve ilkelerini sıralayarak olumsuz davranış karşısında takınılacak tutumları açıklayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, erken çocukluk eğitim kurumları, özel eğitim kurumları, rehberlik araştırma merkezleri, özel ve kamu kurum ve kuruluşları, atölye Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, fotoğraflar, afiş, broşür, dergiler, uyarıcı pano, CD, televizyon
ÖLÇME DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı(çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

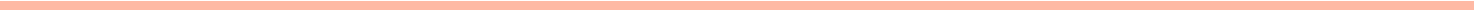
İletişim; bir bilginin, düşüncenin, duygunun bir veya birden fazla yolla karşdakine ulaşmasını sağlamaktır. İlişkilerin temeline inerek karşımıza ilk çıkan kavramın iletişim olduğunu hemen fark ederiz.

Duygu ve düşüncelerimizi karşımızdaki kişiye olumlu ve doğru bir şekilde aktarabilmek için kullandığımız yöntemler her zaman istediğimiz sonucu vermeyebilir. İletişimimizin engellendiği veya olumsuz etkilendiği durumlarda hatanın nerede olduğunun farkında olmak önemlidir.

Anne-baba, çocuk arasında da iletişimi kesen bazı mesajlar vardır. Öğüt vermek, dinlememek, yargılamak, emir vermek, teşhis koymak gibi birçok yöntem çocuğu disipline etmek amacıyla uygulanır ancak bu tür davranışlar; inatçılık, yalan söyleme, bir şeyler çalma, küfür gibi davranış problemlerine sebep olabilir.

İster evde ister okulda olsun çocuğa istenilen davranışları ve alışkanlıkları öğretmek, çocukların topluma uyumlu hâle gelmelerini sağlamak için çeşitli disiplin yöntemleri kullanırız. Davranış nasıl olursa olsun disiplinin amacı; yapıcı ve iyi niyetli bir yardımdır. İyi bir disiplin, çocuğun baskı altında kalmadan kendi kendisini yönetmesini hedefler.

Bu modülle; iletişimi engelleyen faktörler, iletişimi engelleyen anne-baba ve öğretmen tutumları, disiplin, ödül, ödüllendirme teknikleri ve olumsuz davranış karşısında takınılacak tutumlar, aile içi etkileşimde uyulması gereken kurallarla ilgili bilgi ve becerileri kapsamlı bir şekilde öğrenip uygulayabileceksiniz ayrıca iletişimi engelleyen faktörler, ödüllendirme teknikleri, uyarı ve yaptırım türleri, aile içi etkileşim ile ilgili etkinlikler hazırlayabileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

ÖĞRENME KAZANIMI

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında çocukla iletişimi engelleyen anne, baba, öğretmen faktörlerini kavrayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çocukla iletişimi engelleyen anne-baba ve öğretmen tutumlarını konu ile ilgili kaynak kitaplardan ve Yerel Ağ'dan(İnternet'ten) araştırınız.
- Elde ettiğiniz bilgilerden faydalanarak bir afiş hazırlayınız.
- Hazırladığınız afişi sınıfa asarak öğretmeninizle ve arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Çevrenizde bulunan anne ve babalar, çocuklarıyla olan iletişimlerinde ne gibi sorunlar yaşamaktadır? Araştırınız.

1. İLETİŞİMİ ENGELLEYEN ANNE-BABA-ÖĞRETMEN TUTUMLARI VE DİĞER FAKTÖRLER

1.1. İletişimi Engelleyen Faktörler

İletişim; bir bilginin, düşüncenin, duygunun, bir veya birden fazla yolla karşdakine ulaşmasını sağlamaktır. Aynı zamanda iletişim; kendini, ihtiyaçlarını, ne istediğini anlatabilmek ve karşısındakini onun ihtiyaçlarını, ne istediğini anlayabilmektir.

İletişim sürecinde etkin iletişimi engelleyen pek çok faktör vardır. Temel olarak iletişimi engelleyen yapıcı ve bozucu olmak üzere iki engel türünden söz edilebilir. İletişimin etkinliğini engelleyen çeşitli bozucu engeller vardır. Söz konusu engeller, etkin iletişim yönetimi sayesinde ortadan kaldırılabilir.

Resim 1.1: İletişimi engelleyen pek çok faktör vardır.

İletişim engelleri aşağıdaki faktörlerden kaynaklanır

- İnsanların, iletişime olan ihtiyaçlarının farkında olmamalarından,
- İnsanların iletişimin önemini yeterince kavrayamamalarından,
- İnsanların etkin iletişim yöntemlerini bilmemelerinden kaynaklanır.

İnsanlar arasında etkin iletişimin en önemli engellerinden biri, mesajı anlamadan önce onu yargılama ve değerlendirmeye kalkmaktır. Bu durum çatışmaya, zıtlığa, anlaşmazlıklara, bazen de aşırı ve anlamsız bir uyumluluğa neden olur. Etkin iletişim, bir mesajın açıkça iletilmesi, alıcının da onu etkin dinleme ve algılamasıyla gerçekleşir. Gönderilen mesajı sürekli olarak reddetmek ve ona olumsuz geri bildirimde bulunmak, bir iletişim engeli olduğu gibi onu sürekli kabul etmek ve mesaja katkıda bulunmamak da bir iletişim engelidir. Kişiler arasında iletişim sürecinin istenilen biçimde gerçekleşmesini önleyen belli başlı engeller şunlardır:

- **Sözcüklere boğulma(Verbalizm):** Kaynak; hedefle paylaşmak istediği düşünce, bilgi, haber, duygu ya da tutumu hedefin anlayacağı bir biçimde iletmezse bu bir kişisel iletişim engeli oluşturur. Sürekli olarak sözcüklerle, mesajlarla anlatılan bir konuyu dinleyenler zamanla izleyemeyecek duruma düşerler. Hedef iyice bilmediği bir takım yeni kavramlarla karşılaşacağından gelen mesajları anlayamaz.
- **Anlatılanların karıştırılması:** Kaynak; sözlü anlatım sırasında yalnızca sözlü ya da yazılı sözcükleri kullanırsa hedef anlamını bilmediği sözcükleri, önceden bildiği ya da onlara benzeyen sözcüklerle karıştırabilir. İletişimin bu yoldan engellenişi, diğer araçların desteği olmadan yalnızca sözlü iletişim kullanılması durumunda daha çok görülür.

- **Mesajı algılayamama:** Kaynak, sözlü anlatım sırasında hedefin algı hızını hesaba katmadan ve anlayıp anlamadığını gözlemeden, mesajlarını peş peşe iletirse hedef daha ilk cümlelerin anlamını kavrayamadan diğer cümlelerle karşı karşıya kalır. Bu durumda bir iki cümleden sonra anlatılmak isteneni izleyemez ve iletişim engellenir.
- **İlgi duymama:** İletişim sürecinde alıcının ilgi duymaması ya konuyu önceden bilmemesinden ya da o zamana kadar hiç uğraşmamış olduğu ve zor sandığı yabancı bir konuyla karşılaşmasından doğabilir. Kaynağın anlattıkları; hedefin bildiği, bilmediği ya da zor sandığı konularsa ve yalnızca sözcüklerle, monoton bir biçimde anlatılıyorsa hedef dinlemek istemeyecektir. Dinlememek de iletişimin en önemli engelidir.
- **Fiziksel çevrenin verdiği rahatsızlıklar:** Ortamdaki aşırı sıcak, soğuk, havadaki nemin yüksek olması, kötü ışık düzeni ve gürültülü çevrenin iletişimi engelleyen fiziksel etkenlerden bazılarıdır.
- **Fizyolojik ve psikolojik rahatsızlıklar:** Hedefin fizyolojik ve psikolojik rahatsızlığı, çok üzüntülü veya çok sevinçli olmak gibi süreci bütünlük içinde algılayamaması durumları da iletişimin kişisel engelleridir.

1.1.1. İletişimin Yapıcı Engelleri

İletişimin yapıcı engelleri, yol kenarındaki bariyerler gibi düşünülebilir. Bariyerler yoldan çıkmayı engellemek amacıyla konur. Bunlar engeldir ancak yoldan çıkmanın önündeki engellerdir. Bireysel, toplumsal veya örgütsel iletişimde de çeşitli yanlışlıkların yapılmasını önleyen engeller vardır. Toplumsal kurallar ve okulda, sınıfta uyulması gereken kurallar bu tür yapıcı engellerdendir.

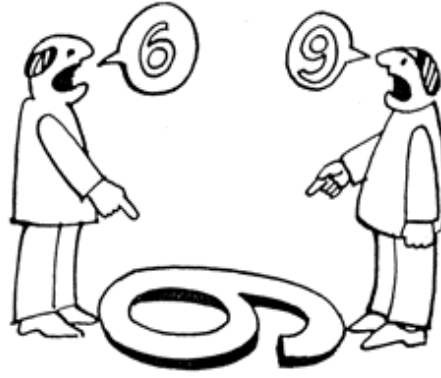
1.1.2. İletişimin Bozucu Engelleri

İletişimin birçok bozucu engeli vardır; tutarsızlık, güvensizlik, isteksizlik, yetersiz dinleme, aşırı bilgi yükleme, statü, yaş ve cinsiyet uyumsuzluğu, gürültü ve diğer çevresel faktörler vb. İletişim engellerinden bazıları bizzat insan psikolojisinden, onun inanç, tutum ve davranışlarından kaynaklanır. Bu tür iletişim engellerini aşağıdaki gibi gösterebiliriz:

- İnsanlar genel olarak duymak istediklerini duyar, görmek istediklerini görürler; iletişim konusunda seçmeci davranırlar.
- Statü farklılıkları gözeterek üstlerin mesajına, astların mesajından daha fazla önem verirler.
- Güven eksikliği, karşı tarafa inanmama etkin iletişimin kurulmasını engelleyen önemli bir faktördür.
- Anlaşılmazlığa vekarışıklığa neden olan ifade güçlükleri.

1.1.3 İletişimin Kişisel Engelleri

İnsanlar aldıkları mesajları, kendi bilgi ve tecrübelerine göre algırlar ve yorumlar. Yorumlarken de çoğu zaman olayları olduğu gibi değil, olmasını istedikleri gibi değerlendirir. İnsanların mesajı olduğu gibi değil, kabul ettikleri biçimde algılamalarının nedeni, kişisel özelliklerinin yanı sıra seçici dikkatlerinin yoğunlaşmasıdır. Aynı olayı izleyen kişilerin farklı değerlendirme yapmaları veya benzer mesajı alan alıcıların değişik davranış göstermelerin de seçici dikkatlerin değişik yönlerinin önemli bir payı vardır.

Resim 1.2: İnsanların algıları birbirinden farklıdır.

İletişimin önemli kişisel engellerinden biri mesajın anlamının kasten çarpıtılmasıdır. Bu farklı biçimde ortaya çıkabilir. Amaçlı yalanlar bunun uç örneğidir. Amaçlı yalanlarda, mesajın anlamı ile doğurduğu sonuç arasında anlamlı hiçbir ilişki yoktur. İletişimde bulunmanın asıl amacı, verilen mesajla insanları belli bir davranışta, bir edimde bulunmaya yönlendirmektir. Yalan, bir iletişim sapmasıdır ve mesajın etkinliğini ortadan kaldırır.

İletişimin kişisel engellerinden biri de algılama farklılıklarıdır. Algılama farklılığı, dışsal ve içsel olmak üzere iki faktörden kaynaklanır. Dışsal faktörler; düzlem farklılığı, yoğunluk, hareketlilik, tekrarlama, yenilik, benzerlik gibi faktörlerdir. İçsel faktörler ise; kişilik, ihtiyaçlar, amaçlar, motivasyon, değerler ve tutumlar, geçmiş tecrübeler ve alışkanlıklardır.

İletişimin kişisel engellerini;

- Dil ve anlatım güçlükleri,
- Bilgi eksikliği,
- Statü farklılıkları,
- Cinsiyet ve kültürel farklılıklar olarak sıralayabiliriz.

1.1.3.1. Dil ve Anlatım Güçlükleri

İletişim, gönderici ve alıcı arasında mesaj alışverişidir dolayısıyla iletişimin etkinliğini sadece gönderici belirlemez, aynı zamanda alıcının dinleme ve algılama yeteneği de belirler. Etkin bir dinleme aktif dinleme olarak ifade edilir. Aktif dinlemede hedef, kelimelerin pasif alıcısı değildir; o aynı zamanda duyduklarını hissetmeye ve gerekleri algılamaya özel bir önem gösterir ve konuşmacının etkinliğinin artmasına yardımcı olur. Aktif dinleme, konuşmacı açısından, alıcının söylenenleri kavramasını gerektirir; aktif dinleme aynı zamanda bir empatik dinleme biçimidir.

Dinleme duymaktan farklıdır. Duyma, sesleri fiziksel olarak algılama sürecidir. Dinleme ise seslerin anlamını zihinsel olarak belirleme ile ilgilidir. Bir kişi bir mesajı başka birisinden aldığı zaman, onu yorumlar ve diğer kişiye onu nasıl algıladığını gösterir. Alıcının geri bildirimde bulunmayıp mesaj üzerine bazı değerlendirmeler yapması, kişinin kendisi ile iletişim sürecine girdiği anlamına gelir.

Etkin bir dinleme için on temel beceri ögesi vardır:

- Konuşmayı kesin; hiç kimse konuşarak dinleyemez.
- Konuşmacıya kolaylık sağlayın, onun rahatlamasına sağlayın.
- Konuşmacıya dinleme isteğinde olduğunuzu gösterin, işinizi bırakın, göz teması kurun.
- Dikkatleri dağıtan şeyleri ortadan kaldırın.
- Kendinizi konuşmacının yerine koyun(empati).
- Sabırlı olun, başka hiç kimse ile iletişim kurmaya çalışmayın.
- Kendinizi rahat ve hafif tutun, başka bir şeyle oyalanmayın.
- Eleştiriyi sonraya bırakın, eleştiri iletişimi engeller.
- Soru sorun; konuşmacının mesajını başka sözcüklerle açıklayın.
- Konuşmacının sözünü bitirmesini bekleyin.

Resim 1.3: İyi bir dinleyici dikkatini karşısındaki kişiye verir.

Aktif dinlemede dinleyici konuşmacının mesajını tamamlamaktan sorumludur. Burada iletişim sürecinde dinleyicinin rolü, konuşmacının mesajını pasif bir şekilde algılamak değildir. Aktif dinlemede dinleyici sözlü, sözsüz ve diğer tüm iletişim unsurlarına dikkat eder.

1.1.3.2. Bilgi Eksikliği

Yetersiz bilgi, iletişim sürecinde, kaynak ile hedef arasında engel oluşturur. Gönderilen mesajı anlamayan biri, duruma göre ya anlamadığı yerleri aklından doldurur ya da ilgisi dağılıp başka şeyler düşünmeye başlar. Alıcının mesajı kavramak bakımından yeterli düzeyde bilgi sahibi olmaması durumunda mesajın bazı bölümlerini ya atlar ya yok sayar ya da çarpıtır. Bütün bunlar iletişim sürecinin engelleridir.

Göndericinin bilgi eksikliğinden dolayı iletişim engelinin ortaya çıkmaması için mesajının içeriğini bilmesi gerekir. İletişimde, konuşma veya yazmada mesajı berrak bir şekilde ifade etmeyip boşluklar bırakırsa alıcı bu boşlukları kendi varsayımları ya da önyargılarıyla doldurur. Bu durumda alıcı, mesajın anlamını çarpıtarak algılar. Mesaj tam olarak algılanmadı ise geri bildirim de tam olması beklenemez.

1.1.3.3. Statü Farklılıkları

Statü, bir toplumsal sistem içerisinde bireyin elde ettiği yerdir. Bu yer, insana toplumun diğer üyeleri tarafından verilmiştir. Kişiler arasında statü farklılıkları, kişiler arası iletişimin yönünü ve sıklığını belirleyen önemli faktörlerden biridir. İnsanlar ya eşit ya da üst statüdeki insanlarla iletişim kurmayı ister.

Statü farklılığı önemli bir iletişim engelidir. İş görenler örgütlerde inanç ve düşüncelerini, üstlerine dürüstçe iletme ihtiyacı içindedirler. Eğer örgütlerde statü farklılıkları bilinçli olarak ortaya konmaya çalışılıyorsa iş görenler üstlerinin önerilerini yerine getirme konusunda daha isteksiz davranacaklar ve onları eleştireceklerdir. Bu "mesajın öldürülmesi" denilen bir durumu ortaya çıkarır. Üstler sadece olumlu yorumlar duymak ister oysa statü farklılığından kaynaklanan iletişim engeli durumunda negatif değerlendirmeler söz konusu olacaktır.

1.1.3.4. Cinsiyet ve Kültürel Farklılıklar

Kadınlarla erkekler arasında ortak bazı beden dili özellikleri vardır. Bunun yanında cinsiyete göre toplumdan topluma değişen farklı sözsüz iletişim yöntemleri de bulunmaktadır. Cinsiyet farklılıkları özellikle geleneksel toplumlarda önemli bir iletişim engelidir. İletişim sırasında farklı cinsiyetlerin farkında olmak bile bir iletişim engelidir. İletişimde beden dili iletişimi, statü ve güç, egemenlik ve teslimiyet durumu gibi faktörler, cinsiyete dayalı iletişim engeli ortaya çıkarır.

Araştırmalar, kadınların ve erkeklerin iletişimde bazı farklılıklarının olduğunu göstermektedir. Kadınlar konuşma ve samimi bir dil kullanma konusunda daha duyarlı iken erkekler konuşmayla birlikte dilde statü ve bağımsızlık öğelerine daha fazla yer verirler.

1.1.4. İletişimin Kanal Engelleri

İletişim kanallarından kaynaklanan engellerin bir kısmı, fiziksel ve teknolojik, bir kısmı sosyo-psikolojik niteliktedir. Fiziksel ve teknolojik nitelikte olan iletişim kanallarından kaynaklanan engeller, mesajın mekanik olarak iletimine engel olur. Yani mesaj ya hiç iletilmez ya da mekanik bir gürültü olarak kalır. Sosyopsikolojik engellere göre daha kolaydır. Sosyopsikolojik engeller insan kadar karmaşık ve çözümü de o derece zordur.

1.1.5. İletişimin Psikolojik Engelleri

İnsanlar genellikle kendi inançlarıyla çatışan mesajları inkâr ve reddeder. Bazen inkâr etmediği mesajı önyargılarına uydurmak için şeklini değiştirir veya dönüştürür. İleti, alıcının inancına uygun değilse alıcı onun gerçeğliğini reddeder, çarpıtır, unutmaya çalışır veya saptırır. Sadece alıcının kişisel tecrübesi değil; aynı zaman da göndericinin anlatım biçimi ve psikolojisi de iletişim engeli oluşturabilir. Kaynağın verdiği mesaj, alıcı tarafından alınmak istenmediğinde iletişim engellenir. Buna “tıkanık iletişim” denir. Bu tür iletişimde mesajlar genellikle alıcısız kalır. Alıcı fiziksel olarak var olmasına rağmen psikolojik olarak orada değildir. Eğer algılananlar kullanılmıyor ve geri bildirimde bulunulmuyor ise böyle bir ortamda iletişim tıkanıktır. Geri bildiri olmayan bir iletişim de tıkanık iletişimidir.

1.1.6. İletişimin Teknik Engelleri

İletişim kanallarının çoğu, çeşitli teknik kargaşa nedeni ile mesajın kaybolmasına, ertelenmesine veya yanlış anlaşılmasına neden olabilir. Gürültü, mesajın iletilmesinde ve algılanmasında belirsizliklere neden olur. Gürültünün dışında mesajın bozulmasına neden olan faktörlerin başında çok sayıda mesajın aktarımının gerçeğleştirildiği örgüt kademeleri gelmektedir. Bu hiyerarşik düzen içerisinde farklı kişiler, sürekli mesajı şifreleyip, ileti, yeniden deşifre ettikleri için anlatılmak istenen ifade, nihai alıcıya ulaşıncaya kadar önemli ölçüde bozulur.

1.1.7. Fiziksel Uzaklık

Yüz yüze görüşmenin yapılamadığı farklı mekânlarda bulunma durumu iletişim engeli oluşturur. Telefonda görüşme sırasında beden dilini iletememenin sıkıntısı yaşanır. Yüz kişiye konferans veriyorsak ön sıralarda oturanlarla kurduğumuz dolaysız ilişkiyi, arka sıralarla kuramayız. Bu da fiziksel uzaklıktan kaynaklanan bir iletişim engelidir.

1.1.8. Zaman Baskısı

Zaman baskısı önemli bir iletişim engelidir. Hızlı konuştuğumuz da zaman kısıtlamasıyla karşı karşıya olduğumuzu anlatmaya çalışırız. Zaman engelini aşmanın bir yolu, iletişim süreci başlamadan bir zaman çerçevesi çizmektir. Örneğin, bir görüşmeye başlarken “Bu görüşme için sadece yarım saatimiz var. İkimizin de zamanı bunu aşmaya yetmeyecek kadar kısıtlı.” tarzındaki ifadeler, iletişimde zaman kullanımının kısıtlılığını göstermektedir. Bir yerde zamanında bulunup bulunmamak, kişiye verilen önemi gösterir. Bu durum, ilişkilerin biçimi ve düzeyi ile yakından ilgilidir. Resmî ilişkilerde iletişimin zamanlamasına daha fazla dikkat etmek gerekir.

1.1.9. Kesintiler

İletişimi engelleyen kesintiler farklı şekillerde ortaya çıkar. Örneğin, bir raporu okurken birinin içeri girerek sizinle konuşması dikkatinizi dağıtır ve rapordaki mesaj kesintiye uğrar. Bu tür iletişim engellerini aşmanın tek yolu, engelin varlığını kabul etmektir. Sanki engel yokmuş gibi davranmak, engeli ortadan kaldırmaz sadece onun ömrünü uzatır. Engel ortadan kalktıktan sonra son sözler aynen tekrar edilmelidir. Arka arkaya kesilmeler oluyorsa görüşme, okuma ya da yazma başka bir zamana ertelenmelidir.

1.2. İletişimi Engelleyen Anne-Baba Tutumları

Aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yerdir. Kişilik gelişiminde ailenin çok önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Çocuğun aile ortamında olumlu kişilik özellikleri geliştirmesi, iyi bir eğitim alması ve bütüncül olarak gelişimi için ailenin çocuğa karşı sergilediği tutumlar çok önemlidir. Çocuğun tutarlı davranışlar göstermesi, kendi kendine yeten bir birey olması, özerk davranması, sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilmesi için anne ve babasıyla sağlıklı ilişkiler kurması gerekmektedir. Bu da aile tutumlarıyla ilişkilidir. Aile bireyleri çocuklarına sağlıklı tutumlar sergilemelidir. Anne-baba tutumları bir takım faktörlerden etkilenebilir. Anne-babanın kişilik özellikleri, yetiştikleri çevre ve sosyokültürel yapıları gibi faktörler çocuk geliştirme tutumlarını etkileyebilir. Örneğin, anne-babanın çocukluklarında olumsuz tutumlarla karşılaşmaları kendi çocuklarına da olumsuz tutum sergilemelerine neden olabilmektedir.

1.2.1. Anne-Baba Tutumları

- **Otoriter tutum:** Bu tutumu benimseyen anne babalar, aşırı kontrollüdür ve çocuklarıyla etkileşimlerinde daha az sıcak ilişkiler kurarlar. Çocuğun gelişim düzeyini ve isteklerini dikkate almadan ondan kendilerinin uygun gördüğü gibi davranmalarını isterler. Otoriter ailelerde, kurallar katı bir şekilde uygulanır ve itaate önem verilirken çocukla ikili iletişime girilmemesine dikkat edilir. Ailenin istediği davranışlar yerine getirilmediğinde çocuk cezalandırılır. Böyle bir ortamda büyüyen çocuk, öfke ve kızgınlık gibi duygularını açıkça belirtemez. Otoriter tutuma sahip ailelerin çocukları bağımlı ve daha zayıf

ilişkilere sahip olabilir. Bu tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar daha itaatkâr ve saldırgan olma eğilimindedirler. Bu ailelerde yetişen bireylerde, tedirginlik, stres, mutsuzluk, kararsızlık ve özgüven eksikliği görülebilir.

Resim 1.4: Otoriter aile

- **İlgisiz tutum:** İlgisiz anne-babalar çocuğun isteklerine karşı herhangi bir sınırlama getirmezler ve onun istek ve gereksinimlere karşı kayıtsız davranırlar. Çocuklarını önemsemezler ve onların ihtiyaçlarını görmezden gelirler. Bu ailelerde yetişen çocuklar zamanla olumsuz davranışlar göstermeye başlarlar. Sevgisiz ortamda büyüyen çocuk, dikkat çekmeye ve çevreye varlığını ispatlamaya çalışır. Bu tutuma sahip ailelerin çocukları, saldırgan, iletişim sorunları yaşayan ve özgüveni düşük bireyler olabilir.
- **Aşırı izin verici tutum:** Ailelerin çocuklarına hoşgörülü davranmaları, çocukların kendine güvenen, yaratıcı ve sosyal bir birey olarak yetişmesinde destekleyici olmasına rağmen aşırı derecede hoşgörü çocukta olumsuz davranışlara yol açabilir. Bu tür anne babalar, çocuklarının isteklerini -mantıklı olmasa bile- yerine getirirler ve anne babaların isteklerinden çok çocuğun istekleri ön plandadır. Çocuğa herhangi bir sınır konulmaz ve sınırsız özgür olabilecekleri bir ortam yaratılır. Bu durum genellikle tek çocuk ya da geç doğumla dünyaya gelenlerde daha çok görülür. Çocuğun hatalı davranışları hoşgörülü ile karşılanır ve kabul görür. Çocuk, ailede söz sahibi kişi konumundadır. İzin verici tutumu benimseyen ailelerde nadiren disiplin uygulanır. Çocuğun böyle bir ortamda yetişmesi, bağımlı birey olmasına ve sosyal açıdan daha az sorumluluk almasına neden olabilir. Bu tutumla yetişen çocuklar sosyal gelişim ve öz denetim konusunda diğer çocuklara oranla daha fazla sorun yaşarlar. Aşırı izin verici tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar doğruyu yanlış ayırt etmede sorun yaşayan bireyler olabilirler.

Resim 1.5: Aşırı hoşgörülü aile

- **Tutarsız tutum:** Anne babalar için çocuklarına tutarlı davranmak bazen güç olabilir. Bu yüzden bazı aileler çocuklarının eğitiminde tutarsız davranır. Bu tutuma sahip aileler, aşırı hoşgörülü davranış ile otoriter tutum arasında gidip gelirler. Çocuğun yaşadığı toplum içinde onaylanan ve onaylanmayan davranışları öğrenmesi gerekir. Tutarsız tutumu benimseyen ailelerde onaylanan davranışın ne olduğu çocuk tarafından anlaşılmadığı için sorun yaşanır. Tutarsız tutumu benimseyen ailelerde aynı çocuk için ebeveynlerden birinin doğru bulduğu davranışı diğeri yanlış olarak değerlendirmektedir. Çikolata yemek isteyen bir çocuğa annenin izin vermesi durumunda babanın onay vermemesi buna örnektir. Anne ve baba çocuğun uygun olmayan isteğine önce “Hayır.” sonra “Evet.” diyorsa çocuk ısrar etmesinin işe yaradığını öğrenecektir. Bunun yanında aynı ailenin üyesi olan diğer çocuklara ebeveynler farklı tepkiler vermektedir. Büyük, küçük, kız ya da erkek çocuk için farklı uygulamalar, çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar, karar vermekte zorlanan, diğer insanlara güven duyamayan, dengesiz, tutarsız, aşırı isyankâr ya da boyun eğici bireyler olarak yetişebilirler.
- **Aşırı koruyucu tutum:** Ailelerin bir görevi çocukları koruma ve kontrol etmek olsa da bu durum çocuğun sağlıklı gelişimini engellemeyecek düzeyde olmalıdır. Koruyucu tutuma sahip aileler, çocuklarını aşırı derecede korur ve kontrol ederler. Çocukların yapabileceği pek çok şey, anne baba tarafından yapılır ve böylece çocukların kendi deneyimleri yoluyla öğrenmeleri engellenir. Koruyucu tutum altında yetişen çocuklar kendisini savunamayan, karar verme becerileri gelişmemiş ve kendi işini yapamayan kişiliğe sahip olabilirler.

- **Mükemmeliyetçi tutum:** Bu tutuma sahip anne babalar, yaşantıları boyunca ulaşamadıkları amaçlara kendi çocuklarının potansiyellerine bakmadan ulaşmalarını beklerler. Çocuklarından beklentileri yüksektir ve çocuklarının hata yapmalarını kabullenemezler. Mükemmeliyetçi tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar, bu ağır beklentiler altında ezilerek sağlıklı bir kişilik geliştiremeyebilir. Bu çocuklar hayatlarında hep başarıya yönelik çabalarlar ve istedikleri seviyeye ulaşamadıklarında hayal kırıklığı yaşar. Mükemmeliyetçi anne-babaların çocukları kendilerini çoğu zaman beceriksiz hisseder. Ailesinin beklentilerini bir türlü karşılayamayan çocuk kendinin değersiz ve başarısız olduğunu düşünür.
- **Demokratik tutum:** Anne-baba tutumları arasında en sağlıklı olan bu tutumda çocuklara hoşgörölü, güven verici ve destekleyici yaklaşım benimsenir. Bu tutuma sahip anne babalar, çocuklarına sıcak davranır ve koşulsuz saygı ve sevgi gösterirler. Çocukların her durumda düşüncelerini belirtmelerini ve paylaşımlarını desteklerler. Anne babaların davranışları, birbiriyle tutarlı ve karardır. Demokratik tutuma sahip anne babalar her çocuğun kendine özgü bir gelişim kapasitesi olduğunu bilir ve ona uygun davranırlar. Çocuklarından gelişimlerine uygun düzeyde olgun davranmalarını beklerler. Aileler çocukları ile ortak etkinliklerde bulunurlar ve onlara sorumluluk verirler; gerekli durumlarda desteklerler. Demokratik ailelerde özerk davranışların desteklenmesine dikkat edilir. Çocuğun kendini ifade etmesine ve özdenetim kazanmasına katkı sağlayacak ortamlar sunulur. Demokratik tutuma sahip ailelerin çocukları sosyal ve duygusal anlamda daha yeterlidirler ve diğer bireylerle daha çok iş birliği içerisindeyler. Bu tutuma sahip ailede yetişen çocuklar, kendine güvenen, uyumlu, yaratıcı, bağımsız, sorumluluk sahibi, insanlara güvenebilen ve sevilen bireyler olarak yetişirler.

Resim 1.6: Demokratik aile

Anne, baba ve çocuk arasındaki olumlu iletişimin engellenmemesi için ailelere aşağıdaki önerileri verebiliriz:

- Çocuklar, kimse ile kıyaslanmamalıdır. Örneğin “Ablan ne kadar temiz. Sen niye bu kadar üstünü kirletiyorsun?” ya da “Arkadaşın Ezgi çok uslu ama sen çok yaramazsın.” şeklinde yapılan kıyaslamalar çocuğun benlik algısını olumsuz yönde etkileyebilir.
- Çocuk koşulsuz sevilmelidir. Anne ve babanın sevgisi bir koşula bağlı olmamalıdır. “Şu davranışı yaparsan seni severim, şunu yapmazsan seni sevmem.” şeklindeki ifadeler veya davranışlar çocuğun ruh sağlığını olumsuz yönde etkiler.
- Çocuğun olumsuz davranışları yerine olumlu davranışları ön plana çıkarılmalıdır.
- Çocuklara birer birey olarak saygı gösterilmelidir. Anne-baba çocuklarını, kendinin küçük bir kopyası olarak düşünmemeli ve onların farklı kişilik özelliklerine sahip olduğunu kabul etmelidir.
- Çocuğun duygularını rahatlıkla ifade edebileceği ortamlar sağlanmalıdır. Çocuklara, gelişim düzeylerine uygun kurallar konulmalı ve bu kuralların gerekçeleri açıklanmalıdır. Örneğin “Yemeğini bitirmelisin çünkü iyi beslenmek bizi hastalıktan korur.” gibi.
- Çocuklara günlük yaşamda, karar verme davranışı kazanabilmeleri için ortamlar sağlanmalıdır.
- Çocukların günlük yaşamlarında problem çözme becerileri geliştirmeleri desteklenmelidir.
- Aile bireyleri tarafından çocuklara kendi evlerinde rahat ve mutlu hissedecekleri ortamlar sağlanmalıdır.
- Aileler çocuklarına nitelikli zaman ayırmalıdır. Ayrılan zamanın niceliği değil, niteliği önemlidir. Çocuğun sadece yanında bulunmak yeterli değildir. Önemli olan onunla göz teması kurarak, sohbet ederek ve gelişimlerini destekleyecek etkinlikler yaparak vakit geçirmektir.
- Gelişimine uygun etkinliklerde bağımsız davranış gösterme fırsatı sunulmalıdır.
- Çocuklara gelişimlerine uygun sorumluluk verilmelidir. Örneğin, akşam yemeği için masa hazırlamada çocuktan peçeteleri yerleştirmesi veya masa örtüsünü sermede yardım etmesi istenebilir.

Etkinlik-1: Drama Çalışması

Öğretmen öğrencilere aşağıda verilen durumu okur:

“Çocuk annesinin tüm ısrarlarına rağmen sabah kahvaltısını yapmak istememekte ve evlerinin karşısındaki parka gitmek için diretmektedir. Anne çocuğa kahvaltısını yapmadan dışarı çıkmasına izin vermeyeceğini söylediğinde çocuk karşı koyarak kendini yerden yere atmakta, öfke nöbeti geçirmektedir. Anne çaresizce çocuğa bakmakta ve ne yapacağını bilememektedir.”

Durum okunduktan sonra grup üçe ayrılır. Birinci grup “Otoriter tutumu” ikinci grup, “Aşırı izin verici tutumu” üçüncü grup “İlgisiz tutumu” benimseyen ailelerin tepkilerini yansıtacak şekilde olayı dramatize ederler. Daha sonra her grup drama sırasında neler hissettiklerini diğer gruplara anlatır.

1.2.2. Anne ve Babaların İletişimde Kullandıkları Müdahaleler

- **Emir vermek, yönlendirmek:** “Yemeğini ye, koşma, uyu.” gibi nedeni açıklanmayan emirler, iletişimi keser. Çocukta korku, direnç yaratabilir ve tersine davranmaya, isyankâr davranışa yol açabilir.
- **Uyarmak, gözdağı vermek:** “Eğer ağlamaya devam edersen pişman olursun!” şeklinde bir gözdağı çocukta kızgınlık yaratmaya, korku ve boyun eğmeye, isyankârlığa, ve davranışı deneyerek sonucuna denemeye yol açabilir.

Resim 1.7: Sert bir dille yapılan uyarı amacına ulaşamaz

- **Ahlak dersi vermek:** “Yapmalıydın.” şeklinde cümleler kullanılması çocukta zorunluluk ve suçluluk duyguları yaratabilir. Çocuğun durumunu savunmasına yol açabilir.

- **Yargılamak, eleştirmek, suçlamak:** “Sen zaten çok yaramazsın.”, “Kötü çocuk oldun.” gibi ifadeler çocuğun kendisini yetersiz, değersiz ve işe yaramaz hissetmeye başlamasına yol açabilir. Bu tür cümleler kullanmak çocuğun benlik saygısını zedeleyebilir.
- **Ad Takmak, alay etmek, utandırmak:** “Yine tuvaletini bezine yaptın değil mi? ”, “Sen bebek olmuşsun!” gibi sözler çocuğun benlik değerinin zedelenmesine yol açar ve iletişimin kesilmesine neden olur.
- **Öğüt verme, çözüm getirme, fikir Verme:** “Ben olsam bu şekilde davranmazdım.” “Neden odanı toplamıyorsun?” gibi ifadeler çocuğun kendi başına çözümler üretmesini engeller, bağımlılık veya direnme yaratabilir.
- **İncelemek, araştırmak, soruşturmak:** Çocuğa sürekli olarak “Neden?”, “Kim?” gibi soruların sorulması çocuğun hayır demesine, çocuğun kendisine güvenilmediğini hissetmesine, korku ve kaygı hissetmesine, gerçek sorununu gözden kaçırmasına neden olabilir.
- **Mantık yoluyla inandırmak, tartışmak:** “İşte bu nedenle hatalısın.”, “Evet ama...” gibi ifadeler çocuğun iletişimi kesmesine, karşı koymasına, çocuğun kendisini yetersiz hissetmesine yol açabilir.
- **Yorumlamak, analiz etmek, teşhis koymak:** “Senin derdin nedir biliyor musun?” ve “Aslında sen şunu demek istiyorsun.” gibi ifadeler tehdit edici olarak algılanabilir. Çocuk kendini korumasız olarak hisseder ve endişesinden dolayı iletişimi kesebilir.
- **Çocuğa büyükmüş gibi davranmak:** “Aldırma düzelir!” “Zamanla iyi hissedersin.” gibi ifadeler çocuğun yetişkin tarafından anlaşılamadığını ya da kendini kötü hissetmesinin uygun olmayacağı mesajını verebilir.
- **Övme, aynı düşüncede olmak:** “Çok haklısın.” ve “Senin gibi düşünüyorum.” gibi ifadeler çocuğa içtenlikten uzak olarak gelebilir ve ailenin beklentilerinin yüksek olduğunu düşündürtebilir.
- **Konuyu değiştirmek, işi alaya vurmak, şakacı davranmak, oyalamak:** “Aman boş ver!” “Hadi gel televizyon seyredelim!” gibi ifadeler çocukta sorunların önemsiz olduğu, savaştık yerine vazgeçmenin daha iyi olabileceği kanısı uyandırabilir. Çocuk sorunlarını ifade etmekten kaçabilir.

Etkinlik-2: Boşlukları Tamamla

Aşağıda verilen olumsuz iletişim örneklerinin karşılığı olan anne-baba müdahalelerini, cümlelerin önünde bulunan boşluklara yazınız.

- 1) ----- / Önüne koyduğum yemeği bitireceksin.
- 2) ----- / Sen kendinden başkasını düşünmeyen bencil bir çocuksun, haydi git oyna! Evin bütün işini nasıl olsa ben tek başıma yaparım.
- 3) ----- / Sen tam bir ürkek tavşansın.
- 4) ----- / Çok az yedin, daha doymamışsındır.

1.3 İletişimi Engelleyen Öğretmen Tutumları

İletişimi engelleyen öğretmen tutumlarına değinmeden önce iyi bir öğretmende olması gereken özelliklerden kısaca bahsedelim:

Çocukta “Ben yapabilirim, ben kendime güveniyorum.” duygusunun gelişmesinde ana babadan sonra en kuvvetli etkiyi öğretmenler gösterir. Öğretmen bir yandan bilgi, beceri ve tutumlarıyla öğrencilerinin eğitimi görevini yürütürken diğer yandan davranışları ile onları etkiler. Öğretmenin samimi, anlayışlı, sabırlı olması öğrenciyi olumlu düşünmeye sevk ederken aksi davranışlar öğrenci üzerinde olumsuz etki yaratacaktır. Örneğin öğretmenin, öğrencinin kendi ödevini yapmasında ısrar etmesi ve yapılan çalışmayı değerlendirirken önce olumlu yönleri ortaya koyup çocuğu takdir etmesi çocuğun kendine güven kazanmasını sağlayacaktır.

Resim 1.8: Öğretmen öğrencilerin kendilerini iyi hissetmelerini sağlamalıdır.

Öğretmen takdir ederek eğitmelidir. Öğrencilerin gelecekteki potansiyeller olduğunun farkında olan öğretmen, öğrencileri sürekli soru sormaya ve katılımcı olmaya teşvik eder. Varsayalım çocuk konuyla alakalı olmayan bir soru sordu. Öğretmen “Şimdi bu sorunun sırası mı?” gibi bir tavır içerisinde olduğunda çocuğun özgüveni sarsılır ve çocuk soru sormaktan kaçınır.

Çocuğun sorduğu soru ne olursa olsun öğretmen önce çocuğun soru sorma girişimini, cesaretini, konuya ilişkin ilgisini takdir etmeli ve diğer çocukları da soru sormaya özendirilmelidir.

İyi bir öğretmen aynı zamanda güler yüzlü, sevecen, demokratik, mantıklı ve iyimser bir tutum içerisinde olmalıdır. İletişim konusunda hem kendisi yeni fikirler ortaya koymalı, hem de konulmuş fikirlere kendini adapte etmelidir. Sınıf içinde çocuklarla kurulacak iletişimin önemini çok iyi fark etmelidir. Veli ile iş birliği içerisinde olup olumlu davranışları pekiştirmeye, olumsuz davranışların önüne geçmeye çalışmalıdır.

Öğretmen ve öğrenci arasında iletişimi engelleyen tutumlar ve akabinde öğrencide oluşturduğu davranışlar aşağıdaki gibidir:

İletişimi Engelleyen Öğretmen Tutumları	Öğrencide Meydana Gelebilecek Davranışlar
➤ Notla tehdit etme	➤ Korku, not için çalışma, otoriteye itaat
➤ Ceza olarak ödev verme	➤ Dersten soğuma, isyan
➤ Sadece anlatım yöntemini kullanma derse güdülememe, cesaretlendirmeme, espritüel olmama	➤ Hayal kurma, başka şeylerle ilgilenme, derse katılmama, dağınık ilgi
➤ Ödevleri kontrol etmeme	➤ Ödevleri yapmama, eksik yapma veya özenle yapmama
➤ İstenmeyen davranışları düzeltmeme	➤ İstenmeyen davranışları sürdürme
➤ Sadece başarılı olanlara söz hakkı verme	➤ Diğer öğrencilerin söz istememe davranışlarını pekiştirme
➤ Yanlış davranışı veya yanıtı aşırı eleştirme olumsuz sözlerle etiketleme	➤ Söz hakkı istememe, okula gelmeme
➤ Öğretmediği konularda sınav yapma	➤ Kopya çekmeye yönelme
➤ Dersi iyi planlayamama, öğrencileri boş bırakma	➤ Ders dışı olumsuz etkinliklere yönelme
➤ Zorlama ile disiplin sağlama	➤ Okul eşyalarına zarar verme, pasif veya saldırgan olma
➤ Öğrencilerin psikolojik, sosyal, akademik yeterlik ve gelişim dönemleri gibi	➤ Saldırgan veya pasif olma

özelliklerini tanımama	
➤ Öğrencilerin ekonomik durumuna bakmadan araç gereç isteme	➤ İçine kapanma, hırsızlık, okula gelmeme
➤ Öğretmenin kendi davranışları ve diğer öğretmenlerin davranışları arasındaki tutarsızlık	➤ İstenen ve istenmeyen davranışı ayırt edememe
➤ Öğrencinin davranışı yerine kişiliğini eleştirme	➤ Çekingen olma, içine kapanma, iletişimsizliği pekiştirme
➤ Haklı ile haksız öğrenciyi ayırt edememe	➤ Öğretmene ve derse karşı olumsuz tutum ve davranış
➤ Cinsel, sosyal, ekonomik ve başarı durumu vb. özelliklere göre ayırım yapma	➤ Öğretmene ve derse karşı nefret duygusu, kıskançlık, yağcılık, protesto öğrencilere sosyal alanlarda görev verme geliştirme
➤ Başarı zevkini tattıramama	➤ Dersle ilgilenmeme, söz istememe
➤ Derse girip dersi işleyip dersten çıkma; kitap öğretmeni olma, dersi soğuk atmosferde işleme	➤ Derse ve öğretmene karşı olumsuz tutum, isteksizlik
➤ İstenmeyen davranışlar üzerinde istenenlerden daha fazla durma, an konuyu kesip ayrıntılarla fazla ilgilenme	➤ Karşı koyma, meydan okuma, duyguları saklama, başkalarını suçlama, dikkati dağıtma
➤ Bazı öğrencilere ismi ile hitap ederken diğerlerine hitap etmeme	➤ Kıskançlık, öğretmenden ve dersten soğuma
➤ Ödül ve cezayı adil kullanmama	➤ Kıskançlık, derse ve öğretmen karşı olumsuz tutum
➤ Körü körüne itaate alıştırmak için disiplin cezası verme, başarısız olarak değerlendirme	➤ Güven duygusunu zedeleme, haklarını savunamama, haksızlığa itiraz etmeme
➤ Ana dilini iyi kullanmama (Örneğin, argo konuşma)	➤ Argo konuşma
➤ Fiziksel ceza verme	➤ Arkadaşlarıyla sorunlarını kavga ederek çözmeye çalışma, yalancılık, aşırı kaygı, karşı gelme, kişiliksiz davranışlar

Resim 1.9: İyi bir öğretmen çocuklara sert davranmaz.

Etkinlik-3: Drama Çalışması

Aşağıda verilen durum öğrencilere okunur:

İlkokul üçüncü sınıf öğrencisi olan Gizem, kabakulak olduğu için okula gidemedi. Öğretmen sınıfa girince boş sırayı gördü ve diğer öğrencilerden Gizem'in kabakulak olduğunu öğrendi.

- Tutum:** İlk ders arasında öğretmen Gizem'in evini aradı ve annesiyle konuştu. Çocuğun sağlık durumuna ilişkin daha fazla bilgi aldı. Gizem'in yattığı odada telefonun olduğunu ve onunla telefonda konuşabileceğini öğrenen öğretmen öğrencisine, "Gizem, yavrum geçmiş olsun. Şimdiden seni özledik. Kendine iyi bak! Çabucak iyileş ve bize katıl. Seni bekliyoruz." dedi.
- Tutum:** Öğretmenin hasta olan Gizem'in yokluğunun farkında olmadığını düşünelim. Gizem iyileştikten sonra okula geri geldiğinde "Nereden bileyim senin hasta olduğunu? Doktorundan rapor getir. Annen baban da hasta olduğuna dair mektup yazsınlar." dedi.

Öğrenciler iki gruba ayrılır ve rol dağılımı yapılır. Verilen öğretmen tutumlarını dramatize etmeleri istenir. Drama sonucunda öğrencilerin neler hissettiklerini sınıfla paylaşımları sağlanır.

Okuma Parçası

Yeni öğretmenimden hoşlanmaya başladım. Biz sınıfa girerken o yerine oturmuştu bile. Kimi zaman geçen yılki öğrencilerinden bazıları geçerken kapıdan eğiliyorlar ve onu selamlıyorlar, “İyi günler öğretmenim.” diyorlardı.

Kimileri içeri giriyor, eline dokunuyor ve kaçırıyorlardı. Onu sevdikleri ve yeniden onunla beraber olmak istedikleri anlaşılıyordu. Öğretmen de onlara:

-Günaydın, diyordu.

Öğrencilerin uzattıkları elleri sıkıyor ama yüzlerine bakmıyordu. Bu selamlaşmadan sıkılmış gibiydi. Bir ara tek tek bizlere baktı. Yazı yazdırırken sıraların arasında dolaşmak için kürsüden indi. Bütün yüzü sivilceden kıpkırmızı olmuş bir çocuğu görünce ödevi yazdırmaya ara verdi. Çocuğun alnına elini götürdü. Bu sırada, öğretmenin arkasında kalan bir çocuk sıranın üstüne çıktı ve komiklik yapmaya başladı. Öğretmen birden arkasını dönünce çocuk hızla yerine oturdu. Öğretmen, elini onun başına koydu ve:

– Bir daha böyle şeyler yapma, dedi.

Başka hiçbir şey söylemedi. Kürsüsüne geri döndü ve yazı yazdırmayı tamamladı. Yazı yazdırmayı bitirdikten sonra bir süre sessizce bizlere baktı. Sonra sakın sakın, kalın ama yumuşak sesiyle:

– Dinleyin çocuklar! Benim ailem yok. Benim ailem sizlersiniz. Annem geçen yıla kadar hayattaydı. O da öldü. Yalnız başıma kaldım. Dünyada sizlerden başka kimsem kalmadı. Ben sizleri çok seviyorum, siz de beni sevin. Kimseyi cezalandırmak istemiyorum. İyi kalpli çocuklar olduğunuzu bana gösterin. Sınıfımız bir aile, sizler de benim için neşe ve onur kaynağı olacaksınız, sizlerle övüneceğim. Yüksek sesle yemin etmenizi istemiyorum. Eminim ki daha şimdiden kalbinizden buna evet dediniz. Hepinize teşekkür ederim.

Tam bu sırada dersin bittiğini haber veren görevli sınıfa girdi. Hepimiz sessiz sedasız sıralarımızdan kalktık. Az önce derste sıranın üstüne çıkmış olan çocuk, öğretmene yaklaştı ve titrek bir sesle:

– Beni bağışlayın öğretmenim, dedi.

Öğretmen onu alnından öptü ve:

– Tamam yavrurum, gidebilirsin dedi.

Edmondo de Amicis

Çocuk Kalbi

UYGULAMA FAALİYETİ

Anne, baba ve çocuk arasındaki iletişimin engellenmemesi için ailelere yönelik görsellerle desteklenmiş bir öneri broşürü hazırlayınız. Hazırladığınız broşürü çoğaltıp yakın çevrenizde bulunan anne- babalara dağıtarak bilgi edinmelerini sağlayınız. Çalışmanızın bir örneğini de sınıfa sununuz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Modülünüzden anne-baba ve çocuk arasında iletişimi engellemeye yönelik ailelere öneriler konusunu okuyunuz.	➤ Kaynak kitaplardan, Yerel Ağ'dan(İnternet'ten) yararlanarak araştırma yapınız.
➤ Sunmak istediğiniz bilgileri broşür sayfalarına yazınız.	➤ Yazıları yazarken renkli kalemler kullanabilir veya bilgisayar ortamında yazabilirsiniz.
➤ Anne-baba ve çocuk iletişimini engelleyen faktörlerle ilgili Yerel Ağ(İnternet), gazete ve dergilerden bulduğunuz resimleri hazırlayınız.	➤ Resimlerin canlı renkte olmasına özen gösteriniz.
➤ Broşürünüze uygun, dikkat çekici bir kapak resmi hazırlayıp broşürünüzün üzerine yapıştırınız.	➤ Resmi üç boyutlu ya da katlanabilir bir şekilde hazırlayıp dikkat çekici olmasını sağlayabilirsiniz.
➤ Broşürünüze uygun dikkat çekici bir slogan ya da kapak yazısı oluşturunuz.	➤ Sloganınızın veya kapak yazınızın uzun olmamasına dikkat ediniz.
➤ Broşürünüzü fotokopi makinesi vb. Ortamlarda çoğaltarak çevrenizdeki anne babalara dağıtıp faydalanmalarını sağlayınız.	➤ Broşürünüzün renkli çıktısını almanız daha dikkat çekici olabilir.
➤ Çalışmanızın bir örneğini sınıfta öğretmeninize ve arkadaşlarınıza sununuz.	➤ Sunumu yaparken hazırlıklı gidiniz ve sunum sırasında akıcı bir dil kullanınız.
➤ Broşürünüzü sınıf panonuzda sergileyiniz.	➤ Broşürünüzün arka yüzeyinin de görünmesi için arka yüzeyini de ayrıca hazırlayıp yan yana asabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Temel olarak iletişimi engelleyen yapıcı ve bozucu olmak üzere iki engel türü vardır.
2. () Yetersiz dinleme ve aşırı bilgi yüklemeye iletişimin yapıcı engellerindedir.
3. () İnsanlar aldıkları mesajları, kendi bilgi ve tecrübelerine göre algılar ve yorumlar. Bu gibi sebeplerden kaynaklanan sorunlar iletişimin kişisel engellerindedir.
4. () Aşırı izin verici tutum sergileyen ailelerin çocukları doğru ve yanlış ayırt etmede zorlanmazlar.
5. () Annenin “Hayır.” dediği şeye, babanın “Evet.” demesi otoriter aile yapısının bir özelliğidir.
6. () Aile çocuğun olumsuz davranışları yerine olumlu davranışlarını ön plana çıkarmalıdır.
7. () Küçük çocuklara sorumluluk vermektan kaçınılmalıdır.
8. () Öğretmenin verdiği ödevleri kontrol etmemesi çocuğun ödevlerini özenle yapmamasına sebep olabilir.
9. () Anne ve babanın sevgisi bir koşula bağlı olmalıdır.
10. () Öğretmenin, öğrencinin kendi ödevini yapmasında ısrar etmesi ve yapılan çalışmayı değerlendirirken önce olumlu yönleri ortaya koyup çocuğu takdir etmesi çocuğun kendine güven kazanmasını sağlayacaktır.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi iletişimin engellerini oluşturan faktörlerden değildir?
A) İnsanların iletişim kurmaya istekli olmaları
B) İnsanların, iletişime olan ihtiyaçlarının farkında olmamaları
C) İnsanların iletişimin önemini yeterince kavrayamamaları
D) İnsanların etkin iletişim yöntemlerini bilmemeleri
E) Hepsi
2. “Kaynak, sözlü anlatım sırasında hedefin algı hızını hesaba katmadan ve anlayıp anlamadığını gözlemeden, mesajlarını peş peşe iletirse hedef daha ilk cümlelerin anlamını kavrayamadan diğer cümlelerle karşı karşıya kalır.” cümlesinde anlatılan iletişim engelinin türü aşağıdakilerden hangisidir?
A) Sözcüklere boğulma
B) İlgi duymama
C) Mesajı algılayamama
D) Fiziksel çevrenin verdiği rahatsızlıklar
E) Bilgi eksikliği

3. “ Ödevini yapmazsan bir daha parka gidemezsin.” cümlesi anne-baba müdahalelerinden hangisini anlatmaktadır?
- A) Öğüt vermek
B) Uyarmak- gözdağı vermek
C) Yorumlamak
D) Yargılamak
E) Analiz etmek
4. Aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?
- A) Çocuklar arasında rekabet ortamı oluşturulmalıdır.
B) Kuralların sebeplerinin çocuklara açıklanmasına gerek yoktur.
C) Çocuklara bağımsız davranış gösterme fırsatı sunulmalıdır.
D) Çocukların olumsuz davranışlarına odaklanılmalıdır.
E) Kuralları koyarken çocukların fikirleri önemsenmez.
5. Aşağıdaki öğretmen davranışlarından hangisi öğrencide olumlu davranışların gelişmesine yardımcı olur?
- A) Öğretmediği konularda sınav yapma
B) İstenmeyen davranışlar üzerinde istenenlerden daha fazla durma
C) İtaate alıştırmak için disiplin cezası verme
D) Öğrencileri yarıştırmak
E) Öğrencilerin bireysel farklılıklarına uygun ödev verme

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

ÖĞRENME KAZANIMI

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında disiplinin amacı, yöntemleri ve ilkelerini sıralayarak olumsuz davranış karşısında takınılacak tutumları açıklayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Davranış yönetiminde sergilenen uyarı ve yaptırım türlerini kaynak kitaplardan ve Yerel Ağ'dan(İnternet'ten) araştırınız.
- Topladığınız bu bilgileri raporlaştırınız.
- Hazırladığınız raporu sınıfta öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. DİSİPLİN

2.1. Disiplinin Tanımı

Disiplin kelime anlamı, kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin bütünüdür.

Çocuğun disiplini, onun kendi başına bir birey olmasına yardım etme sürecidir. Çocuğun kendi başına bir birey olması kendi özelliklerinin ve yeteneklerinin farkına varması, bunları kendi isteği doğrultusunda kullanabilmeyi öğrenmesi demektir.

Resim 2.1: Disiplin çocuğun kendi yeteneklerinin farkına varmasını sağlar.

2.2. Disiplinin Amacı ve İlkeleri

Disiplin hiçbir zaman korkutma, utandırma, gururunu kırma gibi kavramlarla iç içe olmamalıdır. Disiplinin iki basit ve temel amacı vardır:

- Çocuğa anlaşılır, kesin ve sınırları olan güvenli bir ortam sunmaktır.
- Çocuğun kendi kendine yönetme yeteneği, yani özdenetim kazanmasıdır.

Çocuklarda disiplin ve hoşgörü birlikte olmalıdır. Öğrenme sürecinde olan kişi sık sık hata yapar. Mühim olan bu hataların çocuğa gerekli açıklamaları yaparak düzeltilirmeye çalışılmasıdır.

Disiplin çocuğa yaşamın kurallarını öğretmektir. Asla onun kişiliğini ezme değildir. Disiplin aynı zamanda çocuğu sağlıklı ve dengeli bir şekilde yetişkinliğe hazırlamaktır. Çocuğun doğru ile yanlış, iyi ile kötüyü ayırma, kendini kontrol edebilme, insan ilişkilerine sınır koyabilme, iyi ve yardımsever olabilme gibi temel duygularını güçlendirmektir. Disiplin çocuğa istenilen davranış ve alışkanlıkları öğretmek, iç denetimi pekiştirebilmektir.

Çocuk yetiştirirken en çok zorlanılan konulardan biri, ona disiplini öğretmektir. Çünkü öncelikle ebeveynler bu konuyu yanlış açılardan değerlendirmektedir. Çocuğu disipline etmeye çalışırken çocuğa sergilenen davranışların, onun gelecekteki davranış şekillerini biçimlendireceğini unutmamamız gerekir. Bazı aileler çocuklarına katı, kuralcı ve baskıcı bir disiplin uygularken bazıları daha esnek ya da sınırları daha geniş kurallar ile çocuklarını eğitmeye çalışmaktadır. Aşırı disiplin çocuklarda kaygı belirtilerine yol açar ve çocuk kendisini devamlı huzursuz ve gergin hisseder. Disiplin aslında düzendir. Düzenli bir yaşam sistemidir. Genellikle yanlış anlaşıldığı ve uygulandığı için adı bile korkutucu ve sıkıcıdır.

Resim 2.2: Katı bir disiplin çocukta uyum sorunlarına yol açar

Anne ve babaların en önemli görevi çocuğa istenen davranışları öğretmek, onun uyumu ve psikolojik gelişimi için gerekli alışkanlıkları kazandırmak yani “**kendi kendini denetleme**” becerisi kazandırmaktır. Evde “**huzur**” ve “**disiplin**” birbirinden ayrılmaz iki kavramdır. Gerçek disiplin ancak huzurun olduğu bir ortamda mümkün olabilir.

Ülkemizde birçok ebeveynin, disiplinle ilgili yanlış düşünceleri ve kararları vardır. Bu tarz yaklaşımlar, çocukları zor durumda bırakmaktadır. Ve etkileri son derece zayıftır. **Bu tür yaklaşımların bazıları şunlardır:**

- Otoriteni kullanmazsan tepene binerler.
- Ben büyüğüm yaparım.
- Çocuktur, bunu büyüyünce unuttur.
- Yılanın başını küçükken ezeceksin.
- Evin hâkimi benim.
- Dediğimi yap, yaptığımı yapma.

Resim 2.3: Çocuğa ceza vererek onu pasifleştirmek, sözde disipline etmek değildir

Disiplinde uyulması gereken temel ilkeler vardır. Bu ilkeler şunlardır:

- **Kararlılık:** Anne ve baba, çocuğun uyması gereken ilkeler konusunda kararlı olmalıdır. Kararlı bir tonda sunulan istekler, çocuk tarafından genellikle dinlenir.
- **Kesinlik:** Anne ve baba, çocuğa koyduğu kurallar konusunda kesin tavırlar sergilemelidir.
- **Süreklilik:** Ebeveynler farklı zamanlarda farklı uygulamaları onaylamadıklarını belirtmeli ve tutarlı olmalıdırlar. Çocuğun yaptığı yanlış bir davranış bir gün cezalandırılırken başka bir gün görmezden gelinmemelidir. Kurallar sürekli geçerliliğini korumalıdır.
- **Sakinlik:** Kurallara uyma konusunda yaşanan çatışmalarda ebeveynler sakinliğini korumalı ve çocukla sonu gelmeyecek tartışmalara girilmemelidir.

- **Ödüllendirme:** Çocuklar uygun davranışın öğrenilmesinde olumlu dönütler almak ister. Aileler çocuğun olumlu davranışlarını desteklemeli ve beğendiklerini övgü içeren sözcüklerle ifade etmelidir.

2.3. Ödülün Önemi

Anne ve babanın çocuğun davranışlarının şekillenmesinde çocuğun başarılarını, doğru davranışlarını onaylanması gereken tavırlarını ödüllendirmesi önemlidir. Nasıl ki istenmeyen davranışların ve yanlışların kalmaması için cezalandırma yöntemine başvurulur aynı şekilde ödüllendirme yöntemini de uygun kullanmaları çocuk açısından önemlidir.

Çocuğun olumlu davranışlarının tasdiklenmesi bebeklik döneminde başlar. Bir hareket yaptıktan sonra bebek, annenin veya babanın yüzüne bakar ve onlardan tasdik bekler. Eğer o davranış tasdiklenirse (gülümseme, kafa sallama, dokunma, ses ile onaylama, ona bir şey verme vb.) bebeğin o davranışı giderek güçlenir.

Çocuk istenilen davranışı gösterdiğinde anne babanın, bu davranışı için gösterdiği çabayı fark ettiğini, onu takdir ettiklerini, mutlaka göstermesi gerekir. Kimi zaman sonucu yanlış da olsa sadece harcadığı çaba için bile çocuğun takdir edilmesi ve neden olayın olumlu sonuçlanmadığı, gelecek sefere nasıl davranması gerektiği sabırla anlatılmalıdır.

Çocuğu ödüllendirmenin derecesi ve şekli yaş ve ailenin durumuna göre genelde değişiklik gösterir. Ama en iyi ödüllendirme maddi ödüllendirme değil, duygusal ödüllendirmedir. Kimi aileler ne yazık ki bu konuda yanılığ içindedir. Ödülün dozu ve verilmiş zamanı çok önemlidir. Ödül önceden değil, istenen davranış yapıldıktan sonra verilmelidir. Bu şekilde varılmak istenen noktaya, doğru bir yolla ulaşılabacaktır.

Resim 2.4: Duygusal ödüllendirme

Kendisine sürekli bir şeyler aldirmaya alışmış çocuk, gün gelecek en iyi ve en pahalı hediyelerle bile doyum bulamayacaktır. Hiçbir ebeveyn dünyayı satın alamaz. Ancak anne ve babaların duygusal ödüllerin yanı sıra imkânları dâhilinde ek hediyeler vermesi de çocuğu ödüllendirmenin diğer bir yoludur.

Ebeveynler genellikle çocukları sözlü olarak överken gülümseme ya da kucaklama gibi diğer sosyal ödüllerin önemini gözden kaçıır. Ödüllerin sadece muhteşem performanslarda verilmesi gerektiği düşüncesi yanlıştır. Sessizce oyun oynamak veya şikâyet etmeden ev işlerine yardımcı olmak gibi iyi davranışlar da ödüllendirilmelidir. Ödüllendirme, güçlendirilmesi gereken bir davranışı pekiştirir.

2.4. Ödüllendirmede Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar

Ödüllendirmede dikkat edilmesi gereken kurallar aşağıdaki gibidir:

- Ödüller; çocuğun gayretinin, başarısının, yardımının beğenildiğine dikkat çekmelidir.
- Kapalı bir övgü söylemi zaman zaman anlaşılabilir. Ödülün ne için verildiği açık bir dille söylenmelidir. Ya da ödül verirken çocuğun bunu hissetmesini sağlamak gerekir. Örneğin; “Aferin!” derken televizyona bakarak söylemek yerine çocuğun gözlerine bakarak söylemek gibi.
- Ödüller yerinde ve abartmadan verilmelidir. Örneğin; ceketini iliklemeği öğrenen çocuğa abartılı bir şekilde kucaklamak, öpmek vb. gereksizdir.
- Ödül olumlu davranışın gerçekleştiği anda verilmelidir. Örneğin, okuldan gelir gelmez “Eşyalarını yerine koy sonra bilgisayarla oynayabilirsin.” demek. Kahvaltısını bitiren çocuğa “Kahvaltını bitirdin. Şimdi oyuncaklarınla oynayabilirsin.” demek vb.
- Ödül verirken mutlaka olumlu davranış isimlendirilmelidir. Bu çocuğun hangi davranışların önemli olduğunu anlamasına yardımcı olur.
- Ödül verirken adet yerini bulsun diye sıkıcı bir ses tonu kullanılmamalı ve göz teması kurulmalıdır. Sıkıcı bir ses tonuyla ve gülümsemeden verilen ödüllerin yararlı olması bir mucizedir.
- Maddi ödüller yerine manevi ödüllere ağırlık verilmelidir(Sarılmak, aferin demek vb.).
- Ödülleri çocuğun seçmesine fırsat verilmelidir. Örneğin “Yatma zamanın geldiğinde yatağında olursan sana kitap okuyacağım.” Bu kitabı çocuğun seçmesine fırsat verilebilir. Ödüllerin kendi seçimleri olduğunu düşünmeleri çocukları çok etkileyecektir. Çocukla birlikte çocuğun sevdiği şeylerden oluşan bir ödül listesi hazırlanabilir.
- Ödül anlamlı olmalıdır. Eğer yetişkin için anlamlı, çocuk için anlamsız bir şeyse bu ödül çocuğu motive etmeyecek ve gereksiz bir yöntem olup çıkacaktır. “İşi bitirmenin kendisi tek başına bir ödüldür.” demek sadece çocuklar için değil, yetişkinler için de bir uydurmacadır.

- Küçük işler için küçük ödüller, büyük işler için büyük ödüller vermeye dikkat edilmelidir. Sadece odasını topladığı için çocuğa bilgisayar almak yerinde bir ödül olmayacaktır. Odasını toplama davranışını kazandırmak için çocuğa “Odanı her topladığında sana bir yıldız vereceğim, toplam beş yıldızın olunca parka gideceğiz.” gibi bir yaklaşım olabilir.

2.5. Ödüllendirme Teknikleri

Ödüllendirme çeşitli şekillerde yapılabilir. Aşağıda belli başlı ödül çeşitleri yer almaktadır:

- **Sözel övgü**

Sözel övgü en doğal ve en kolay uygulanan ödüllendirme biçimidir. Övgü gibi sosyal ödüller kullanmak ve çocuklara olumlu anlamda ilgi göstermek, çocuk davranışlarında kısa sürede büyük etkiler oluşturur ancak sözel övgü, çok fazla kullanıldığında etkili bir ödül olma özelliğini yitirebilir. Anne ve baba övgü konusunda yaratıcı olmaya çalışmalıdır. Bu konuyla ilgili aşağıda bazı öneriler yer almaktadır.

Kullanılan övgü sözlerinin çeşitlendirilmesi gerekir. Eğer anne baba çocuğa günde 20 kere “Aferin!” diyorsa çocuk için bu övgü sözünün önemi azalacaktır.

Çocuğa hangi davranışı için övgü sözü söylendiği belirtilmelidir. Çocuğun hangi davranışının övgüye değer olduğu kendisine mutlaka belirtilmelidir. Ayrıca “Seni seviyorum.” gibi sözleri övgü sözü olarak kullanmaktan kaçınılmalıdır. Çocuk, ne yaparsa yapsın anne ve babanın onu seviyor olduğunun bilmesi sağlanmalıdır. Çocuğa söylenmesi gereken, hangi davranışının ne derece mutlu ettiği olmalıdır.

Küçük çocuklar sözleri; ses tonu, yüz ifadeleri ve jestlerle birlikte anlamlandırır. Dolayısıyla çocuğa bir övgü sözü söylerken, onu eleştirirken ya da ona talimat verirken farklı ses tonları ve yüz ifadeleri kullanılması gerekir.

Diğer ödüllendirme yöntemleriyle birlikte mutlaka sözel övgüye de yer verilmesi gerekir. Sözel övgünün etkili olmaması durumunda diğer ödüller tercih edilebilir.

Resim 2.5: Disiplin “sevgi” ile birlikte olmalıdır

➤ **Fiziksel temas**

Küçük çocuklar; öpülmekten, başının, sırtının okşanmasından, kucağa alınıp hoplatılmaktan, sarılmaktan hoşlanır. Anne, baba ve çocukları arasındaki fiziksel temas çok doğal ve iki taraf için de çok hoş bir etkinliktir. Dolayısıyla ödüllendirme sırasında sözel övgünün yanı sıra mümkün olduğunca fiziksel temasa da yer vermek gerekir. Fiziksel temas (sarılma, okşama, öpme vb.) anne, baba ve çocuk arasında duygusal bağı arttırarak çocuğun ebeveynlerine karşı güven duymasını sağlar. Yaptığı olumlu davranışın pekişmesinde etkin rol oynar.

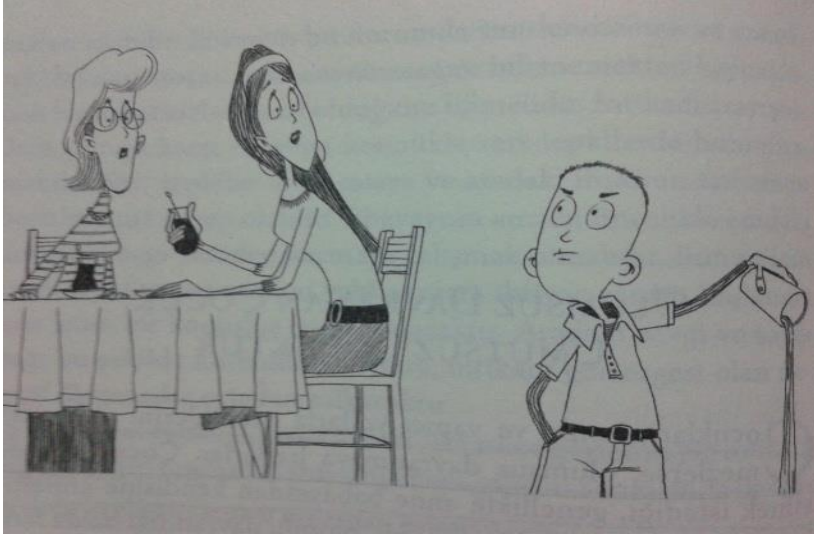
Resim 2.6: Dokunulan çocuk, dokunmayı ve sarılmayı öğrenir.

Yaşa göre ödüllendirme şu şekillerde olmalıdır:

- **Bebeklik döneminde ödüllendirme şekli:** Öpme, okşama, sevme, kucaklama, onunla oynama, onu besleme, gezdirme, onunla meşgul olma, onunla konuşma, sevdiğini hissettirme vb. Bu davranışların normal zamanda yapılması zaten gereklidir ancak ödüllendirilmek istendiğinde özellikle yapılması önemlidir.
- **Okul öncesi dönemde ödüllendirme şekli:** Öpme, okşama, sevme, kucaklama, onunla oynama, onunla gezme, birlikte vakit geçirme, söz olarak onaylandığını vurgulama, onun hoşuna gidecek iltifatlar söyleme, onun sevildiğini hissettirme, gelişim dönemine uygun oyuncak ve küçük hediyeler almadır(Bu hediyelerin manevi değeri ön plana çıkarılmalıdır.).
- **Okul döneminde ödüllendirme şekli:** Öpme, okşama, sevme, kucaklama, onunla oynama, onunla gezme, birlikte vakit geçirme, birlikte ders çalışma, onaylandığının hissettirilmesi, onun kabiliyetlerini ön plana çıkaracak program ve aktivitelere yönlendirme, onun hoşuna gidecek iltifatlar söyleme vb.

2.6. Olumsuz Davranış Karşısında Takınılacak Tutumlar

Çocuklar olumlu ve yapıcı yollarla istediklerini elde edemezlerse olumsuz davranmaya başlarlar. Çocuğun elde etmek istediği, genellikle anne-babasından kendisine yöneltilecek olan sevgi ve ilgidir. Çocuk olumlu davrandığı hâlde fark edilmediğini düşünürse veya olumsuz davrandığı zaman ilgiyi üzerine çekmeyi başaramıyorsa olumsuz davranmayı öğrenir. Örneğin, yemeğini düzgün bir şekilde yediğinde sadece kuru bir aferin alıyor da yemek yememeyi seçtiğinde kendisiyle ilgileniliyorsa çocuk yemek yememeyi tercih edecektir. Çocukların dünyası çok farklıdır. Çoğu zaman olumsuz yollarla dahi çekecekleri olumsuz ilgi onları tatmin eder. Ümitsizliğe düşmüş çocuk “Nasıl davransam da anne-babamın sevgisini kazansam?” diye düşünür.

Resim 2.7: Çocuklar ilgi çekmek için bilerek hata yapar.

Çocuklar nasıl davranacağını bilemiyor olmanın kaygısıyla ve ebeveyn sevgisini yitirirsem, endişesi ile olumsuz davranabilir. **Çocukların gösterdiği olumsuz davranışlar karşısında takınılacak belli başlı tutumlar şunlardır:**

- Çocukların olumsuz davranışları karşısında sinirlenip onları cezalandırmak yerine, onlara karşı şefkatli olunmalı ve onlara nasıl yardımcı olunabileceği düşünülmelidir.
- Dikkati çocuğun olumlu davranışına yöneltmek gerekir, olumsuz davranış bir süre, mümkün olduğu kadar görmezlikten gelinmelidir. Örneğin “Bu gün ben söylemeden dersine çalıştığına çok sevindim.”
- Olumlu davranış veya ona yakın bir davranış görüldüğü zaman, o anda çocuk takdir ve teşvik edilmelidir.

- Olumsuz davranış yapılmadığında veya onun yerine istenilen davranış gösterildiğinde çocuk o anda takdir edilmelidir.
- Olumsuz davranışın nedeni düşünülmelidir. Çocuk olumsuz davranıyorsa düşünülenin aksine başka nedenleri olabilir. İyiye bakıldığında arkasında giderilmemiş bir ihtiyaç olabilir. Çocuk yemek yemiyorsa nedeni belki yorgunluk, uykusuzluk ya da hastalık başlangıcı olabilir. Çocuğa yemek yemediği için kızmak, bağırarak ve zorla yemek yedirmek yerine yemek yememesinin nedenleri düşünülmelidir.
- Olumsuz davranışın yerine yapabileceği olumlu bir davranış gösterilmelidir. “Yapma demek yerine, yapması gereken neyse ona açıklanmalı veya seçim yapmasında yardımcı olunmalıdır. Ağabeyinin ya da ablasının defteri ve kalemlerini elliyorsa ona bir defter ve kalem verilebilir. Ya da “Koşma.” demek yerine “Yavaş yürü.” denilebilir.
- Çocuğun olumsuz davranışından dolayı yaşanan olumsuz duygular ve etkiler ona belirtilmelidir. O anki duyguları ifade etmek çocuğu sakinleştirecek ve rahatlatacaktır. Ayrıca çocuk olumsuz davranışın diğer kişiler üzerindeki olumsuz etkisini anlamış olacaktır.
- Bütün ikaz ve ısrarlara rağmen çocuk olumsuz davranışta ısrar ederse o davranışının sonuçlarını yaşaması ve olumsuz davranışı üzerinde düşünmesi sağlanmalıdır. Bütün ikazlara rağmen duvarı boyayan çocuğa duvarın sildirilmesi gibi.

Resim 2.8: İhmal edilen çocuk, ana-babanın ilgisini çekmek için kötü davranışlar sergiler.

2.7. Uyarı ve Yaptırımların Amacı ve İlkeleri

Çocuklarına güzel bir şekilde eğitim vermek, onları hayata hazırlamak ve onları iyi yönlendirebilmek her anne-babanın temel hedeflerindedir. Devam eden hayat içinde çocukların iyi özellikler kazanabilmesi için yönlendirilmeleri gerekmektedir. Anne babanın her davranışının, olaylar karşısındaki tavrının ve tepkisinin çocuk üzerinde önemli bir etkisi vardır.

Anne, baba ve çocuk arasındaki etkileşim çok önemli bir süreçtir. Bu etkileşimin kalitesi neredeyse çocuğun bütün hayatını etkiler. 6 aylık bir çocuk bile bir şey yaptığında anne-babanın göz teması ile onu desteklemesi veya kaşlarını çatarak istemediğini belli etmesi bir ödül-ceza şeklidir. Aslında günlük akıp giden hayat içinde anne-babalar farkında olmadan çocuklarını ödüllendirmekte veya cezalandırmaktadır.

Çocuklar hatalı bir şey yaptıklarında anne babanın buna tepkisiz kalması o yanlışın devam etmesine neden olmaktadır. Örneğin, Gökhan'ın tabakları masadan mutfığa taşıırken düşürmesi ve tabaklardan birinin kırılması sonucu annenin, “Zararı yok evladım. Kırılan tabak olsun, sana bir şey olmadı ya! Önemli olan sana bir şey olmaması.” demesi doğru değildir. Tabaklardan biri kırılmıştır ve bu önemli bir olaydır. Bu olayla gerçekçi bir şekilde ilgilenilmelidir. Bazen de anne-babanın yersiz ve aşırı tepki ortaya koyması veya tutarsız bir şekilde cezalandırması çocuktaki sıkıntıyı arttırmakta ve yeni davranış sorunlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Yaptığı ilk hatada kızmak veya cezalandırmak ve üzerinde düşünmesine olanak tanımadan “Yaptığın yanlış!” diyerek kestirip atmak davranışı öğrenmesini engellemekten başka pek bir işe yaramayacaktır.

Örneğin; tabağı kıran Gökhan'a “ Her olayda öğrenilecek bir şey vardır. Akıllı insan kendini suçlamak yerine bu olaydan ne öğrenebilirim? diye düşünür. Şimdi burada senin öğrenmen gereken bir şey var. Gökhan bu tabak elinden neden düştü?”

“Ellerim ıslaktı tabak elimden kaydı.”

“Peki, bir daha ıslak elle tabak taşımaya çalışacak mısın, yoksa önce ellerini kurulayıp, ondan sonra mı tabakları taşıyacaksın?”

“Ellerimi kuruladıktan sonra tabak taşıyacağım.”

“Aferin Gökhan! Bak bu olayda bir şey öğrendin. Sen akıllı bir çocuksun.”

Böyle bir etkileşim, çok güçlü bir gelişim deneyimi oluşturur.

Cezanın amacı:

- Yapılmaması gereken davranışları ortadan kaldırmak ve tekrarlanmaması için önlem almaktır. Aynı zamanda çocuğun istenmeyen bir davranışında, bunun sonuçları hakkında düşünmesini sağlamaktır.
- Çocuğun istenmeyen bir davranışında bunun sonuçları hakkında düşünmesini sağlamak ve açıklamak gerçekten önemlidir. Evde belirlenen kurallara uyulmadığı zaman kendine veya evdeki diğer kişilere gelecek zararı açıklamak kesinlikle ona bu davranışı hakkında düşünmesine fırsat verecektir.

- Cezalandırma yolları konusunun da çocuk eğitiminde oldukça önemli olduğunu unutmamak gerekir. İstenmeyen davranışı engellemek için çocuğun sevdiği bir şeyden kısa bir süre için mahrum bırakmak ve nedenini iyice anlatmak etkili bir yol olabilirken, çok sık kullanılan dayak yoluyla eğitim, aradaki sorunun çok daha büyük boyutlara ulaşmasına neden olacaktır. Dayakla verilen fiziksel cezalar çocuğa sadece sorunlarını vurarak çözmeyi öğretecektir.

Resim 2.9: Çocuk gördüğünü yapar

- “Kızını dövmeden dizini döver.”, “Kocanın vurduğu yerde gül biter.”, “Dayak cennetten çıkmadır.” gibi atasözleri, dayağın terbiye aracı olarak kültürümüzdeki yerini ortaya koyar. Dayak utanç kaynağıdır. Sağlıksız ailelerde gözlenen en belirgin özelliklerden biri bedensel kötüye kullanmanın sık sık yer alması, bir tür norm olmasıdır. Ağır cezalardan ve baskıcı tutumlardan uzak durulması gerekir. Yüksek sesle verilmeye çalışılan hiçbir öğüt dinlenmez. Sadece o an için bir sessizlik sağlar.
- Evde disiplinin yürümemesinin en önemli nedenlerinden biri yetişkinlerin “Dediğimi yap, yaptığımı yapma.” düşüncesiyle hareket etmeleridir. Yetişkin; içki, sigara içer; çocuğun yanında kıyasıya kavga eder; kötü sözler kullanır; çocuğa el kaldırır. Bunlara ek olarak verdikleri sözleri tutmadıkları da olur. Ancak eğer çocuk yanılıp bunlardan birini yapmaya kalkarsa çok kötü azarlanır. Ceza görür ve gözden düşer. Bu yüzden konulan disiplin kurallarına öncelikle yetişkinlerin uyması gereklidir.

Çocuğa sağlıklı bir disiplin kazandırabilmek için kullanılan uyarı ve yaptırımları uygularken bazı ilkelere dikkat etmek gerekir. **Bu ilkeler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:**

- **Uyarılmalı:** Çocukların ilk yaptıkları hata, çok büyük sonuç doğurmayacak şekildeyse anne-baba uyarmakla yetinmelidir. Uyarının da bir cezalandırma olduğu unutulmamalıdır. Ceza verirken davranışlar çığırından çıkmadan durdurulmalıdır. Kararlı bir ses tonu ile yalın bir uyarı çoğu kez yeterli olabilir. Bu yeri geldiğinde anlık bir kaş çatılması şeklinde de olabilir. Bu çocuğa mesaj olarak yaptığı davranışın onaylanmadığı tepkisinin iletilmesidir.
- **Konuşulmalı:** Yapılan hatanın şiddeti artmış ise ya da tekrarlanan bir hataysa çocuk ile yaşına uygun bir şekilde, bu durumun hatalı olduğu ve doğrusunun ne olduğu, davranışın tekrarı hâlinde zararın ne olacağı konuşulmalıdır.
- **Cezalar hatırlatılmalı:** Yapılan hatanın tekrarı durumunda hatanın büyüklüğu ne olursa olsun anne- baba; ılımlı bir ortamda, aşırı tepki vermeden yargılamadan kaçınarak konuşmalı ve çocuğa bu davranışın tekrarı hâlinde ne tür ceza alabileceğini belirtmelidir. Bu noktada çocuğun yaşına göre anne babanın konuşma tarzı ve üslubu çok önemlidir. Kesinlikle durum tartışma ortamına dönüştürülmemelidir.
- **Söylenen ceza uygulanmalı:** Konuşma ve cezalandırma ikazlarına rağmen devam eden yanlışlarda anne-babanın bahsettiği cezanın uygulanması gerekir. Anne-babalar uygulamayacağı cezalandırma yöntemini çocuğa kesinlikle söylememelidir. Ancak cezalandırmayı istemez veya uygulayamazlarsa hafifletici sebeplere karşılık cezadan vazgeçebileceklerini söyleyebilir. Örneğin, ceza parka götürülmekse çocuğa “Odanı toplarsan cezanı affedebilirim.” denebilir. Cezalandırmanın şekli çok önemlidir. Çocuk psikiyatristlerinin önerdiği cezalandırma yöntemi, çocuğun sevdiği şeylerden mahrum edilmesi yöntemidir. Erken yatma, odasında yalnız iki-üç dakika beklemesi gibi basit cezalandırma tekniklerinin kullanılması da uygun olur. Ama cezalandırma sırasında çocuğun gururunu incitmeden ve öz güvenlerini zedeleden uygun bir dille bunun yapılması gerekir.
- **Uzmana başvurulmalı:** Alınan bütün önlemlere rağmen önüne geçilemeyen sıkıntılar için anne- babaların bir uzmana başvurmayı ihmal etmemeleri gerekir. Çünkü bu durumlarda davranış bozukluğu, karşı gelme bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite durumu, çocukluk çağı depresyonları ve uyum güçlükleri gibi sorunlar eşlik ediyor olabilir.

Resim 2.10: Çocuğun göz hizasına gelinerek konuşulmalıdır.

Etkinlik-1: Aşağıda verilen tablodaki yönergeleri okuyunuz ve yönergelere uygun cevapları numaraların yanına yazınız.

Tabloyu doldurduktan sonra bu bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

➤ Bu öğrenme faaliyetinde disiplin kavramıyla ilgili öğrendiğiniz unsurlardan dördünü yazınız. 1. 2. 3. 4.	➤ Bu öğrenme faaliyetinde, disiplin kavramıyla ilgili size göre en önemli unsur / unsurlar nelerdir?
➤ Öğrendiklerinizi nerede kullanacaksınız? Yazınız. 1. 2. 3. 4.	➤ Bu faaliyetten öğrendiklerinizle ilgili bir resim yapınız.

2.8. Aile İçi Etkileşimde Uyulması Gereken Kurallar

Aileyi sosyal yapının temel taşı olarak tanımlanabiliriz.

Aile dediğimiz zaman, aile içindeki bireylerin, bir başka deyişle ana, baba, kardeşler; varsa büyükbaba, büyükanne, teyze, hala, dayı ve amca gibi kimselerin birbiriyle nasıl etkileşimde bulduklarını düzenleyen kuralların tümünü kastederiz.

Ailede işleyen kurallar ve bunların işleyişi, hem çocuğun sosyal hataya hazırlanması hem de bireysel anlamda kurallar çerçevesinde ilişki kurması, kurduğu bu ilişkileri yürütebilme becerisi kazanması açısından önemlidir. Çocuk, ailede belli kurallara uymayı öğrenir.

Ünlü sosyal bilimci Gregory Bateson, aile içindeki iletişim türünün kişiliğin oluşumunda en önemli rolü oynadığını savunmuştur. Her bir aile üyesinin diğeriyle ilişkisi vardır. Bu ilişkiler ağı içinde her birey kendi benlik bilincini ve kişiliğini yapılandırır / olgunlaştırır.

Resim 2.11: Ailede yaşayan her birey birbirini etkiler.

Kurallar, çocuğun özünü daha iyi geliştirecek bir ortamı yaratmak için vardır. Bu kurallar tartışılmaya, geliştirilmeye ve değiştirilmeye açıktır. Kuralların var olması disiplin için son derece önemlidir. Çocukla birlikte ortak bir karara varmak son derece demokratik bir olgudur. Kurallar aileden aileye farklılık gösterir. Her aile kendi yapısına uygun kuralları geliştirir. Katı aile yapısında kurallar donmuştur ve değiştirmek olanaksızdır. Bu tür aile içinde yetişen kişiler benliklerini bu kalıplar içinde kazandıklarından, doğuştan getirmiş oldukları duygusal, düşünsel ve manevi yaşam potansiyelleriyle ilişkileri zamanla kesilir. Bir kasetçalar ya da bilgisayar gibi boyuna aynı kaseti ya da programı tekrarlayıp dururlar.

Kuralsız bir ev olmaz. Yaşamın her alanında ve her yerde olduğu gibi aile içinde de kurallar olmalıdır. Kimi zaman kuralın ne olduğu çocuğa tam olarak açıklanmaz. Önceden bilgilendirilmez. Çocuklara kurallar öğretilirken dikkat edilecek en önemli iki nokta, kuralların açıklanması ve ardından bu kurallar hakkında anne ve babanın aralarında konuşup aynı olaya nasıl tepki vereceklerine karar vermeleri ve bu konuda tutarlılık göstermeleri gerekir. Kurallar net ve yalın bir dille açıklanmalıdır.

Sağlıklı ailede kurallar gizli değil açık seçik ortadadır. Karı ve koca aralarındaki farkları saklamazlar; her ikisi de birbirinin farklı yönlerini bilir. Farklılığı nedeniyle biri diğerine üstünlük iddia etmez. Her ikisi de farklı ama eşit olduklarının bilincindedir.

Sağlıklı ailede bireyler arasında çatışmalar olabilir.

Sağlıklı ailelerde çatışma çözümünde kullanılan kurallar şöyle özetlenebilir:

- Duygu ve düşünceler azaltılmadan ve abartılmadan olduğu gibi ortaya konulmalıdır.
- Sorunlar şimdiki bağlam içinde ele alınmalı ve eski birikimler işin içine sokulmamalıdır.
- Karşıdakine uzun konuşmalarla nasihat verilmemeli, davranışlar somut bir biçimde ayrıntılı olarak ele alınmalıdır.
- Yargılamaya gidilmemeli, kişiler kendi duygu ve düşüncelerini belirtmelidir. Örneğin “ Sen sorumsuzsun.” yargılayıcı bir ifadedir. “ Merak ettim, üzüldüm.” gibi ifadeler kişinin kendi duygularını ifade eder.
- Konunun özü ile konuya ilişkin olmayan ayrıntılar birbirinden ayırt edilmelidir. Örneğin “İki saat geciktin!” denildiğinde “ Hayır bir saat kırk dakika geciktim.” diye bir cevap verilmemelidir.
- Aktif dinleme kullanılmalıdır.
- Belirli bir zaman diliminde bir sorun üzerine konuşulmalı, başka konular tartışmaya katılmamalıdır. Örneğin “ Hem geç kalıyorsun hem de bana ev işlerinde hiç yardım etmiyorsun.” diyerek ortaya iki konu birden ortaya atılmamalıdır.
- Birinin haklı çıkması yerine her iki tarafın da anlaşabileceği bir çözüme yönelinmelidir.

Resim 2.12: Abidin Dino “mutluluk”

Çocuk denetim altında değilken de öğrendiklerini uygulayabilmeli, kurallara uymayı sürdürebilmelidir. Ebeveyni yanındayken kurallara uyan ama denetim kalkınca çığırından çıkan çocuk öz denetim yeteneği kazanmamış demektir. Bu şekilde de disiplin amacına ulaşmamıştır.

Resim 2.13: Çocuklar kurallara uymayı gerçek olduklarına inandıkları sürece öğrenebilir.

Ailede kurallar koyulurken ve uygulanırken dikkat edilmesi gerekenler şunlardır:

- Kurallar çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine uygun olmalıdır.
- Kurallar açık ve net olmalıdır.
- Kurallar tutarlı olmalıdır. Çocuğun yaptığı yanlış davranış bir gün cezalandırılırken başka bir gün görmezden gelinmemelidir.
- Kurallar öğretilirken çocukla iyi bir iletişim kurulmalıdır.
- Kurallara tüm aile bireyleri uymalıdır.
- Kurallar önceden belirlenmelidir. Öncesinde konuşulmamış, beklenmedik istekler çocuklarda kaygı uyandırır ve söyleneni yapmak istemeyebilirler. Bunun yerine önceden belirlenmiş kurallarla ilgili uyarıda bulunmak çocuklar üzerinde daha etkili olmaktadır.
- Beklenen davranışlar açıklanmalıdır. “ Şöyle yap.” “Böyle yapma.” demek yerine hangi davranışın ne zaman beklendiği çocuğa açık bir dille anlatılmalıdır.
- Çocuğu yanlış bir davranışta bulunurken yakalamak yerine ona iyi davranma şansı tanımak gerekir.

Yaptırılmak istenen davranışlar için “Çünkü ben anneyim ve öyle istiyorum.” şeklinde bir tutum sergilenirse çocuk bu açıklamadan bir şey öğrenemez. Yerine, “Bıçakla oynarsan kayıp bir yerine batabilir.” yaklaşımı çok daha etkili bir açıklamadır.

- Çocuğa kuralların nedenleri açıklanmalıdır.
- Kurallar uygulanırken kesin ve kararlı olunmalıdır. Evde konulan kurallar çocuğa “aile kuralı” olarak benimsetilmelidir.
- Çocuğa kuralların uygulanmasında aktif sorumluluk verilmelidir.
- Çocuğun olumlu davranışları ve bu yoldaki çabası takdir edilerek pekiştirilmelidir.
- Tutarlı olunmalıdır. Kurallar hakkında anne ve babanın aralarında konuşup aynı olaya nasıl tepki vereceklerine karar vermeli ve bu konuda tutarlılık gösterilmelidir. Eğer bunu sağlayamazlarsa anneden “Hayır.” cevabını alan çocuk nasıl olsa babam “Evet” der düşüncesiyle babasına yönelecek ve istediğini bir şekilde hâledecektir.

Resim 2.14: Kurallar öğretilirken çocuğa model olmak gerekir.

Etkinlik-2: Öğretmen aşağıda verilen durumu öğrencilere okur.

Ofisteki müdürün bencilliğinden, diğer çalışanlarla arasında çıkan sorunlardan bunalan anne, eve geldiğinde çocukların evi dağıttıklarını, odalarını toplamadıklarını görür. Eve geldikten beş dakika sonra çocuklara bağırmağa başlar. “ Kendinizden başka hiç kimseyi düşünmeyen, bencil, sorumsuz, değersiz insanlarsınız. ‘Annem çalışıyor, yardım edelim.’ diyeceğinize sanki ben sizin hizmetçinizmişim gibi evi temizlememi, odanızı toparlamamı istiyorsunuz. Utanmazlar!”

Durum okunduktan sonra öğrencilere şu soruları yöneltir:

- 1- Annenin içinde bulunduğu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 2- Size göre anne davranışında haklı mıdır? Neden?
- 3- Çocukların yerinde siz olsaydınız ne hissederdiniz?
- 4- Bilinçli bir anne bu durumda çocuklara nasıl davranırdı? Yazınız.

Yazılan cevaplar sınıfta okunur ve biri seçilerek her iki tutum sınıfta dramatize edilir.

“BİR ÇOCUĞU MUTLU ETMEK HİÇ DE ZOR DEĞİLDİR.”

UYGULAMA FAALİYETİ

Ödüllendirme teknikleri ile ilgili çeşitli kaynaklardan araştırma yapıp elde ettiğiniz yazılar ve görsellerden oluşan bir pano hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Modülünüzden ödüllendirme teknikleri konusunu okuyunuz.	➤ Kaynak kitaplardan, Yerel Ağ'dan (İnternet'ten) yararlanarak araştırma yapınız.
➤ Konu ile ilgili elde ettiğiniz yazıları raporlaştırıp sınıfa getiriniz.	➤ Yazıları renkli kalemle yazabilir veya bilgisayar ortamında hazırlayabilirsiniz.
➤ Konu ile ilgili elde ettiğiniz görselleri sınıfa getiriniz.	➤ Resimlerin canlı renkte olmasına özen gösteriniz.
➤ Pano için bir başlık yazısı oluşturunuz.	➤ Başlığa yazacağınız yazının dikkat çekici olmasına özen gösteriniz.
➤ Arkadaşlarınızın getirdiği rapor ve görsellerle kendi etkinliğinizi karşılaştırınız.	➤ Her arkadaşınızın getirdiği yazı ve resimleri dikkatlice inceleyiniz.
➤ Etkinliklerinizi bir bütün oluşturacak şekilde panoya asınız.	➤ Panoyu incelemek üzere farklı sınıflardan arkadaşlarınızı davet ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Disiplin çocuğa istenilen davranışları kazandırmak için verilen bir ceza yöntemidir.
2. () Disiplinin amacı çocuğa güvenli bir ortam sunmaktır.
3. () Aşırı disiplin çocuklarda kaygı belirtilerine yol açar.
4. () Çocuğa verilen cezaların amacı, çocuğa kendi kendini denetleme becerisi kazandırmaktır.
5. () Anne ve baba çocuğa koyduğu kurallar karşısında kesin tavırlar sergilemelidir.
6. () Sözel övgü, bir ödüllendirme yöntemidir.
7. () Ödüllendirmenin şekli ve derecesi her yaşta aynıdır.
8. () Çocuklara pahalı hediyeler almak duygusal ödüllendirme değildir.
9. () Küçük işler için küçük ödüller, büyük işler için büyük ödüller vermeye dikkat edilmelidir.
10. () Çocuğun olumsuz davranma nedenlerinden biri de dikkat çekmek istemesidir.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Disiplinle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?
A) Disiplini uygularken çocuğun yetişkinden korkması sağlanmalıdır.
B) Disiplin iç denetimi pekiştirmez.
C) Disiplinin amacı çocuğa sınırları olmayan bir ortam sunmaktır.
D) Disiplin çocuğa yaşamın kurallarını öğretmektir.
E) Disiplinin temel ilkelerinden biri **gizlilik**dir.
2. “Ebeveynler farklı zamanlarda farklı uygulamaları onaylamadıklarını belirtmeli ve tutarlı olmalıdırlar.” Cümlesi disiplin ilkelerinden hangisinin karşılığıdır?
A) Süreklilik
B) Kararlılık
C) Ödüllendirme
D) Kesinlik
E) Değişebilirlik
3. Aşağıda verilen ödüllendirme ile ilgili bilgilerden hangisi doğru değildir?
A) Kapalı bir övgü söylemi zaman zaman anlaşılabilir.
B) Ödüller yerinde ve abartmadan verilmelidir.
C) Ödül anlamlı olmalıdır.
D) Ödülleri çocuğun seçmesine fırsat verilmemelidir.
E) Sıkıcı bir ses tonuyla ve gülümsemeden verilen ödüllerin yararlı olması bir mucizedir.

4. Aşağıdakilerden hangisi duygusal ödüllendirme değildir?
- A) Çocuğu parka götürmek
 - B) Çocukla birlikte film izlemek
 - C) Çocuğa çok istediğı bilgisayarı almak
 - D) Çocuğun saçını okşamak
 - E) Çocuğa sarılmak
5. Aşağıdakilerden hangisi doğrudur?
- A) Çocukların olumsuz davranışları karşısında sinirlenmek ve azarlamak doğal bir davranıştır.
 - B) Olumsuz davranış bir süre, mümkün olduğu kadar görmezlikten gelinmelidir.
 - C) Olumlu davranışın gerçekleşmesinden uzun bir süre geçtikten sonra ödül verilmelidir.
 - D) Olumsuz davranış yapılmadığında çocuğu takdir etmeye gerek yoktur.
 - E) Bütün ikaz ve ısrarlara rağmen çocuk olumsuz davranışta ısrar ederse fiziksel ceza verilebilir.
6. Aşağıdakilerden hangisi uyarı ve yaptırımları uygularken dikkat edilmesi gereken ilkelerden değildir?
- A) Uyarılmalı
 - B) Konuşulmalı
 - C) Cezalar hatırlatılmalı
 - D) Söylenen ceza uygulanmalı
 - E) Görmezden gelinmeli

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız.

MODÜL DEĞERLENDİRME

UYGULAMALI TEST

Çocuklara davranış yönetimi nasıl kazandırılır? Bununla ilgili bir sunum hazırlayınız. Hazırladığınız sunumu sınıfta sununuz.

KONTROL LİSTESİ

Bu modül kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri Evet, kazanamadığınız becerileri Hayır kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Sunumda davranış yönetimi kazandırmak için gerekli olan ön bilgiyi araştırdınız mı?		
2. Sunumda çocuklara davranış yönetimi kazandırmak için örnekler verdiniz mi?		
3. Sunumda çocuklara davranış yönetimi kazandırmak için gerekli olan araç gereçlere yer verdiniz mi?		
4. Sunumda çocuklara davranış yönetimi kazandırma yollarını açıkladınız mı?		
5. Sunumu yaptınız mı?		

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI Doğru / Yanlış Soruları

1	D
2	Y
3	D
4	Y
5	Y
6	D
7	Y
8	D
9	Y
10	D

Çoktan Seçmeli sorular

1	A
2	A
3	B
4	C
5	E

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI
Doğru / Yanlış Soruları

1	Y
2	D
3	D
4	Y
5	D
6	D
7	Y
8	Y
9	D
10	D

Çoktan Seçmeli Sorular

1	D
2	A
3	D
4	C
5	B
6	E

KAYNAKÇA

- AKTOSUN Yasemin, **Problem Çocuk mu?** Işık Yayınları, İstanbul, 2014.
- AMICIS Edmondo de, **Çocuk Kalbi**, Evrensel İletişim Yayınları, Ankara
- CÜCELOĞLU Doğan, **İçimizdeki Çocuk**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.
- CÜCELOĞLU Doğan, **İletişim Donanımları**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.
- DÖĞÜŞGEN M. Murat, **Çağdaş Metotlarla Pozitif Terbiye**, Ekinoks Yayınları, İstanbul
- GREEN Christopher, **Her Yönüyle Çocuk Yetiştirme Sanatı**, Neden Yayınları, İstanbul
- <https://pursaklar.meb.gov.tr>
- <https://solhanataturkortaokulu.meb.k12.tr>
- <https://tegm.meb.gov.tr>
- Meb, MEGEP, **İletişim Süreci ve Türleri Modülü**, Ankara, 2011.
- ÖZKAYNAK Ö. Ayhan, **Çocuk ve Ergenle Doğru İletişim**, Ekinoks Yayınları, İstanbul
- ROYE David, **Problem Çocuk**, Ekinoks Yayınları, İstanbul
- SÖYLEMEZ Sebahat, **Çocuk ve Disiplin**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2003.